dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Yeni Dizi ★ Sayı : 16 ★ Cilt : 9 ★ Temmuz 1962 ★ 1,5 Lira

Resim Üzerine Bir Tartışma

Bu yıl içinde resim sanatı üzerine yapılan tartışmalar oldukça hareketli geçti. Ne var ki, özellikle soyut - somut konusunda tutarlı bir sonuca varıldığı pek söylenemez. Zaman zaman «ressam bile değil», «diplomalı eleştirici» gibi ağırbaşlı tartışma kurallarının dışına taşan bu tartışmaların daha da sürüp gideceği anlaşılıyor.

Aşağıda Abidin Dino'nun Cumhuriyet gazetesinin 20 Haziran 1962 tarihli sayısında yayınlanan yazısını sunuyoruz. Yazının resim sanatının türlü gerçeklerini barındıran Paris'ten gönderilmiş olması, kanımızca ayrı bir anlam taşımaktadır.

ABIDİN DİNO

Paris — Ressamın yaratma güçlüklerini kuvvetle yansıttığı için, Melih Cevdet Andayın Cumhuriyet Gazetesinin 2 Haziran sayısında çıkan «Çağın ve Halkın Gerisinde» yazısını ilgi ile okudum.

Tartışma konuları pek çok bu yazıda, önce Paris'ten arkadaşına mektup yazan bir ressamın yanıltıcı bilgi verdiğini söylemeliyim. Bu ressama göre Paris'te soyut resim sürümlüymüş, «figüratif resim pek geçmiyormuş». Oysaki somut resim, hiç değilse soyut kadar satılıyor buralarda. Tiryakisi kesildiğimiz statistiklere başvurup bir anketin sonuçlarını vereyim. Bu soruşturma en çok resim satın alan bir iş kolunda yapılmıştır, sonuç şu: Fransız doktorlarından yüzde yetmişi somut resim alıyor, soyut değil, somut. Doktorları bırakalım bir yana, Paris'te galerilerin bol olduğu belirli sokaklarda kısa bir gezinti, soyutla somut resimlerin atbaşı yürüdüğünü anlamak için yeterli. Ün salmış ressamlara geçelim bir yol, Braque ve Giacometti somut ressam, ona karşılık Poliakof veya Tal Coat soyut. Diyeceğim şu ki, Paris'te ikisinin de seyircisi, alıcısı var. Bizde de öyle değil mi? Balaban'ın da Berkel'in de meraklısı var. Şu halde resim akımlarını bu çeşitten iktisadî şartlara bağlamak boş, elbette ki resim sanatının iktisadî yapı ile binbir ilişiği var, ne yapalım ki tartışılan konuda, soyut veya somut resim yapmak salt satış verilerine bağlı değil. Melih Cevdet de bunun üstünde fazla durmuyor, geçiyor işin özüne. Soyut resim yapanların kimisi gerçeğe yaklaşma, onu daha derinden sarma çabası ile bu yolu seçtiklerini söylüyor. (Melih bunu başarıp başaramadıklarını tartışmıyor, niyetten bahsediyor.) Ama diyor Melih, ressam buna inanıyorsa, ister Çemişkezek ister Paris'te olsun, tutumundan vazgeçmemesi gerekir. Melih, Paris'in İstanbul'dan pek az ötede olduğunu kültür alanında bü-

(2. Sayfada)

biçimleme

O tutsak bahçelerde gül daha bir yalnızken
O gülüşle şimdi nasıl birden minyatür ağzınd
Işığa durmuş kan kırmızı duyuyorum nasıl
Ellerin gibi boynumda solur sıcak illkeleri

Tutup bunca yanımı donatıyorsun gözlerinle
Bu değme şenliklerle böyle ama çok biçimli
Bu temmuzlar denizi gün güneşlik evlere
Doyulmaz şimdi daha nice mutlar içinde

Cevdet ATMACA

Desen : Yüksel ASLAN

HİKÂYE SAYISI

tün milletlerin eşce en ileri buluşlardan faydalanabileceğini düşünüyor. «Batıda» uygarlık ne kerteye gelmişse, ondan bizim de pay almamızı uygun görüyor, veya böyle düşünenleri anlıyor.

Teknikte hadi neyse, kültür alanında bu yönetimin pek verimli olmadığı meydanda. Tanzimattan beri zaman zaman gemilere binip, «medeniyete» açılan aydın paşalarımız, yazarlarımız, dönüşte bavullarında Atkinson kolonyasından başka, Batının en son sanat akımını da getiriyorlardı. Kültür gelişmemizde bu hazıra konma gayreti bize vakit kazandırmamıştır, bundan sonra da kazandıracağı yok. Başka memleketlerin, bir toplum gelişmesi içinde elde ettikleri sonuçları sanatta ve teknikte düpedüz aktarmak istedik, olmadı veya yarım yamalak oldu. «Batı»ya yönelişimiz, sosyal alanda gelişmenin temeline dayanmıyordu. «Batı» sözü bir çeşit uygarlık ölçüsü olarak kullanılmış gibime geliyor. Melih'in yazısında. Oysaki Batı sözüne karşı, hangi Batı sorusu yersiz olmaz sanıyorum.

Her neyse, «Batı» uygarlığının gereğidir diye benimseyen varsa soyut resmi, aldanıyor. Melih'in söz konusu ettiği Paris'teki Türk ressamı, Türkiye'deki arkadaşına somut resim yapmayı öğütlüyormuş. Sanat konusunda öğütlere ve dışardan gazel okumalara pek inanmam. Türk ressamı, bugünün çatışmaları içinde halka faydalı olmayı istiyorsa, bu çabasına en uygun bir resim «dili» ile girişmesi lâzım. (Karikatürcülerimiz bu yolda övünülecek bir olgunluğa eriştiler.) Yok bu ressam halktan yana olmakla beraber, bu oluş günlerini değil de, gelecekteki Türk halkının sanatını yaratmayı denemek istiyorsa, (yanılma sorumluluğu kendinin), varsın bildiğini yapsın. Bir de başka bir ressam cinsi var, gericidir veya halkla, toplumla ilgili değildir, bireycidir, onca gerçek yolu kendini bulmakta, dünya ile hesaplaşmayı tek başına başarmaktadır. Böylesi bir ressamdan pek hoşlanmam ya, gel gör ki bu çeşidinden bile umudu kesmemeli, sanat tarihinde bunlar arasından bile topluma yenilik getirenler olmuştur, istemiye istemiye.

Soyut veya somut resim yapmak, ancak saydığım kavga ressamı için önem taşıyor. Milletinin yaşadığı günleri toplumun oluşunu şimdiden etkilemek istiyen ressam, elbette ki somut resim yapacaktır, hem bu da yeterli değil, (somutluk bir tılsım sayılmaz), öylesine konu, biçim ve renk seçecek ki, bunlar seyircide, seyircinin dünya görüşünde devrimci izler bırakacak. Gönül isterdi ki bu çeşitten resimleri tüm Türk halkı görsün, faydalansın. Ne çare ki, şimdilik köylülerimiz, işçilerimiz resim derdinde değil, can derdinde. Karınca kaderince, toplumcu ressam az kişiye de olsa şimdiden yararlı olmayı göze alacaktır. Türk halkı, Türk çoğunluğu, çölde susamış bir adamın atılışı ile, kültür kaynaklarına veryansın ulaştığı gün, Türk ressamı «tekmil» verebilmeli.

Ne var ki bu uğurda sanatı ile savaşmış ressamdan olduğu kadar, savaşmamış olan fakat bir değer taşıyan ressamdan da faydalanmak gerekecektir. Örneğin Küba'da devrimci ressamlara büyük saygı gösterilmekle beraber, soyut ressamlardan da, işçi ve köylü evlerinin duvarlarına yüzlerce fresk istenmiş. Varsın ressam kozunu paylaşsın bakalım, memleketin özbeöz sahipleriyle.

Bırakalım bunları, Melih'in asıl sorusuna gelelim. Paris'te bir türlü, Çemişkezek'te başka türlü resim olur mu? Melih'le Paris'teki arkadaşına karışmak gibi olmasın ama, bence olur. Nasıl olmasın? Ressam bir çevrenin renklerinden, biçimlerinden tutun da, içinde yaşadığı toplumun, belirli belirsiz çeşitli etkilerine kadar hayatla sarmaş dolaş. Konya'da ve Cannes'da aynı tepkileri göstermesi zorca. Onu da geçin, Melih'ten korkmasam, Samatya'da başka, Kavaklar'da başka çeşit resim yapılacağını bile söylerdim, bir dereceye kadar... Üstünkörü bir özenişle değil de, Fransız toplumunun gelişme kurallarını, kültürünü kavramışsa bir Türk ressamı, içinde çalıştığı yabancı memleketin resim dilini kavramışsa, bu memlekete göre resim yapmasında ne gibi bir sakınca olabilir? Üstelik her memlekette olduğu gibi, soyut ve somutta, gerici veya ilerici akımlar olunca, ressamın neler denediğini bilmemiz gerekmez mi, her şeyden önce? Korkumuz ressamın Türklüğünü yitirmesi mi? Hiç telâş edilmesin, ister somut ister soyut, ister Bursa'da ister Londra'da, Türk ressamı Türk kalıyor, değerli eserler verebiliyor. Resim gibi bir milletin bağrından kopan bir nesneyi bırakın, örneğin uçak gibi sırf tekniğin verileriyle kurulan bir araç bile, onu yaratan milletin özelliğini taşıyor. Bir Caravelle elbette ki Fransız, bir Boeing elbette ki Amerikalı, Bayrak kuvveti ile değil, biçim kuvveti ile.

Bence Batı ve çağdaşlık anlamları üzerinde gereği kadar durmamış Melih. Ressamlarımız «Batı» ya tapmıyorlar sanırım, Batının uygarlık tekeli elden gitti çoktan, sömürgeleri de nasıl elden gidiyorsa. İlk uzay gemisinin adı «Doğu» değil mi? Çağdaşlığa gelince ressamlarımız çağdaşlığı köklü sosyal devrimler yapmada görüyorlar umarım. Eğer öyleyse Melih'in meraklanması belki yersiz. Ressamlarımız 27 Mayıs'tan hiç değilse yirmi yıl önce, ilerici resim yoluna girdiler. Çağdaşlığa gelince, şimdilik geri kalan ressamlarımız değil, siyaset adamlarımızdır. Melih haksız mı bu konuları kurcalamakta, aydınlık getirmek isteğinde? Sanmıyorum, resim denilen şu acaip iş kolunun incelenmesi gerekiyor, karşılık bekliyen öyle sorular var ki karşımızda... «Batılı, uygar, çağdaş» memleketler var ki, resimde verimsiz, örneğin Picasso neden tahlilci kübizmi yaratırken, aynı sırada, klâsik İngres'ci portreleri yapıyordu? Bir sanatçının değil başka başka memleketlerde, aynı memlekette, aynı yer ve günlerde birbirine yüzde yüz karşıt görünen iki resim diline neden başvurduğunu araştıralım? Bu bir çelişme mi? Elbette bir çelişme. Çelişmelere düşmez mi sanatçı? Devrimiz keskin bir çelişme devri olunca, sanatçı da çelişmeleri yene yene özgürlükte yol almaktadır. Kılı kırk yararak nedenleri aramak, toptancı görüşlerden sakınmak, gerçekleri yöntemlerimize göre zorlamak değil, yöntemlerimizi gerçeklere dayandırmak lâzım gibime geliyor. Melih'le bunları sabahlara dek tartışmayı ne kadar isterdim..

GEÇEN AYIN İÇİNDEN

ZENTİ — Yazınımızda bir Hececiler çağı vardır. Hececiler büyük çapta ozan değildiler, ama, onların da yazın tarihine geçen birtakım görevleri oldu. Ne var ki, hececiler, yazın akımları birbiri ardından geldikçe hepsine de karşı çıkmak yanlışını yaptılar. Sonra da,

«Şâhane geldiğin gibi şâhane git yine!»

diye uğurladıkları aruz'u yeniden geri getirdiler, ona saplanıp kaldılar. Hececilerin, yaşı yetmişe dayanmış, görevini çoktan tamamlamış bir tanesi; yıllarca önce İnönü için yazdığı yergilerde, insanın yetmişinde şey'ini bile tutamadığını yazmış olduğunu unutarak yeni bir şiir kitabı yayınlamış. Aruz'a sığınan şairden bir örnek:

Menekşeler
Konuşurken sabahleyin kuşlar
Bir takım âşıkane sözlerle
Menekşeler bakıyor
İri tahrirli, mavi gözlerle..

İşte bir tane daha:

Elimden Öpme
Elimden öpme, hayır, istemen sakın öpme!
Dudakların yakıyor çünki ihtiyar derimi.
Öpecek başka bir yerim yoksa
Kesin şu ellerimi.

Vah vah..

İKİSİ DE — Bir gazetede bir başlık: «Faşizm yok, Komünizm var!»

Neden görmezlikten geliyoruz. İkisi de var. Herkes kendi çıkarı nerede ise ona göre konuşuyor. Ak'ın olduğu yerde kara daha iyi belli olur. Gizliye gizliye bu hale geldik. Tehlikeyse ikisi de tehlike!...

TECAHÜL — Eskden Akşamdan Akşama yazardı. Şimdi Sabahtan Sabaha... Akşamları daha ak yazardı. Şimdi sabahları yazıyor, ama, loşça...

Vâ-Nû'nun Zafer'de «Türkçe değil, Ataçça!» başlıklı bir sabah yazısı çıktı. Yazının sonlarında diyor ki: «Hayrettir ki nice cereyanlar zürriyetsiz kalmıştır; Ataççılık sürüp gidiyor.»

İşte kıdemli yazarın anlıyamadığı gerçek burada. Acaba öz Türkçecilik neden sürüp gidiyor?

İTİRAF — YÖN dergisinde okuduk. Eski Milli Eğitim Bakanı kendisini «Beni Halk Partisi'nin AP. li bakanı sayın!» dermiş. Sağda solda, kendisi için başkaları «Kabinenin 13 üncü AP. li bakanı» derlerdi. Doğrusu yazmaktan çekinirdik. Meğer kendisi söylemiş bunu ilk önce... Davranışlarına bakılırsa başka türlü söylemeye olanak da yoktu. Hele kendisiyle bir kezcik konuşmuş olanlar, sözleriyle davranışlarını ölçüye vurunca şaşırıp kalıyorlardı. Elbette şaşırıp kalacaklardı. Herkesin aklı bunca şarklı kurnazlıklara ermez ki!

ÖZET — Cemalettin Ünlü, günlük bir gazetede arka arkaya çıkan birbirinden güzel karikatürlerden söz açarak: «Karikatür yapmıyorlar, sanki makale yazıyorlar!» dedi.

Gerçekten, bugün Türkiye'nin acıklı durumunu en sağlam çizgilerle anlatanlar karikatürcülerimizdir. Son yılların panoramasını anlatmak için kitap yazmanın gereği yok. Seçilmiş karikatürleri gün sırası ile bir kitaba almak yetecektir .

FİKİR OLMADIKTAN SONRA — Partiler bölünüyor, yeni partilerin doğacağı söylentileri dolaşıyor, hazırlıklar yapılıyor. Bektaşi'nin öykücüğü bilinir: Dere kıyısında çamurdan insancıklar yapar sıralarmış. Birisi, bunlar nedir diye sorunca: «Hiç, demiş, adam işte. Rızkını vermedikten sonra yap yap koyuver!»

İlkesi, fikri olmadıktan sonra parti kurmak da o denli zor bir iş değil. Bektaşi'nin çamurdan oyuncakları gibi birbirine pek benziyen birtakım «ucubeler» çıkacak ortaya. Ne işe yarar ki? Karışıklığı büsbütün artırmaktan başka...

HAREM — Günlük gazetelerden birinde bir tefrika başlığı: «Kuveyt Şeyhinin 32. Karısı İdim!»

Okuyucularına harem masalları anlatan bu gazetelerin 19 mayıslarda, 10 kasımlarda neden Atatürk'ün resimlerini bastıklarını sormak gerekiyor? Türkiye'de Medenî Kanun var, bu yasayı da Atatürk getirmedi mi?

KARNAVAL — Karagöz gazetesinde, halimizi bütün çıplaklığı ile anlatan bir karikatür çıktı: Üç parti lideri, Koalisyon'un kapısına dayanmışlar, Karagöz onları karşılamış: «Bu ne kılık?» diyor «Altı kaval, üstü şişane... Hele kendinize bir çeki düzen verin, kılığınızı kıyafetinizi düzeltin de içeriye öyle girin!»

Şimdi kılıkları anlatalım: Öndeki gözlüklünün başında bere, sırtında fırak, ayağında potur, mesler, elinde şemsiye.. Ortadaki delikanlının başında silindir şapka, sırtında çoban gömleği, ayağındakiler de buna uygun. En arkadaki uzun boylunun başında tersine çevrilmiş kasket, sırtında cübbe, ayağında çizgili pantalon ve iskarpinler, elinde tesbih...

İşte bizim partilerin dışyüzleri. İçyüzleri de tıpkı tıpkısına böyle. Herkesi kandıracaklar; aydını da yobazı da, köylüyü de... Hepsinden oy alacaklar. Sonra hiçbirinin işine yaramıyacaklar. Karnaval mı karnaval. Başka ülkelerde yılda bir kez olur. Bizde ise her Tanrının günü bu karnaval sürüp gidiyor..

RUHLAR — Üzerinde «Siyasal - sosyal - eğitsel» bir gazete olduğu kaydı bulunan «Kadın Gazetesi» nin yazılarından biri «Ruhlarla Konuşmalar» başlığını taşımakta ve yazar, okuyucularından ruhlarla ilgili sorular beklediğini de eklemektedir.

Türkiye'de kadın gazete ve dergileri kurulurken, Türk kadınını olumlu bir yola götürmek amacı egemendi. Amaçtan o denli uzaklaşılmış ki iş ruh ders-

GÖKANLAM

Desen : Yüksel ASLAN

IV

Kimse bir şey bulmazdı bizde
Kâğıtlar, kitaplar doldururdu bizi
B harfiydik sözlüklerde: Balıkçıl
Bölünen, kesilen, katlanan matematiklerde
Saatlerde hiçbir şey göstermiyendik yalnız
Sahi hiç söz açmıyandık kendimizden
«Ne desek yalan gibiydi,» doğuran bir kadının izleri vardı her yerde
Asıl iş takvimlerde.

Çevirin takvimleri, anlamı ağrı olan gözlükleri
Ekim, Kasım aylarını özellikle
Kirli kış göklerini, kaybolan şehirleri
Bir adam, güneşten bir kadın dişlerinde
Neyse ki biz eylüldük de bitmezdik resimlerde
Sırasız, dengesiz, yapraksız öyle
Hem vardık, hem de yoktuk — biz sahi nereliydik?
Belki de T harfiydik: tutunmak, tanrı, tabure
S'lerde soluksuzduk ve solgun, savunamıyan
Issızın ıpıssızla birleştiği yerde.

Kaldı ki görmüştük de bitkiler bölümünde
Bir adam dururdu öyle, altında hiçbir şey yazılı
Dururdu, kendisiydi bir çiçek gibi elinde.

Edip CANSEVER

---

lerine değin düşmüş. Ne hacet? Said Nursi'nin de «Hanımlar Rehberi» adlı kitabı vardır. Her işi ehline bırakmalı...

***İMAMIN DEVRİMCİSİ* — Karakaya İmamı Abidin Topuz, bir yığın olumlu işler yaptıktan sonra ihtiyar heyeti ile birlikte yeni bir karar almış: Köyde öz Türkçe konuşulacak, yazılar öz Türkçe yazılacak..**

İnsan parlamentonun haline bakıp umutsuzluğa düştükçe devrimci imamı anıyor. Parlamentoya üniversite bitirmiş gericiler yerine devrimci köy imamlarını seçmeliymiş.

FAKİR OĞUZ

Bir Kusmukluk Evrenden Öte Varoluşumuz

Hava sisliydi. Domuzuna sisliydi ama. Hoş, bıçaksı bir sabahtı. Ellerim, ayaklarım, yüzüm ve bir de o bir yerlerimdi tedirgin. Sonra ayazlı, kızarıktılar. Bir ufarak sancılıydılar da. Salyangozdum. Kabuğunu atan salyangozdum. Kendimi, tırnaklarımı zorlamalıydım. En iyisi, hep kabuğunu atabilen olmalıydım. İşte salyangozdum ya... Hep atardım bundan böyle kabuğumu. Ellerimde çağla yeşili gözlerini oynuyordum. Dahası yaşıyordum gözlerini. Sonra aldım sol içcebime koydum onları. Ağzım iğreti, acılı bir tütün kokusuydu. Salyangozdum, o ötelere yönelikti yönüm, gidiyordum. Kabuğumu o ötelere atmağa gidiyordum bir bakıma. Bir bakıma düşünmiye gidiyordum. Kocakent'ten, yok köyden, öff be... en iyisi, evrenden ötelere ve berilere gidiyordum. Açtım. Ellerim vardı hep ağzımda. Ellerimdi hep oldum olası emziklediğim. Kalabalık yapış yapıştı herbir yerimde. Bir kaçmasız, bir kurtulmasız, yapışkan ayrıkotuydu yaşamak, ve sonra alıp sol içcebime komaktı çağla yeşili gözleri sevmek ve kekremsi, kırıtkan lâğım kokularında yürümekti düşünmek.

Umursamazdım boyalı evleri, ben o bildik durakta yolumu alır gider, kozamı örerdim salyangozlu. Durağandım aşkta, varoluşumda ve bir de taylı düşünüde. Paçalarım, bir yerlerim yapış yapış kalabalıktı. Kaçmasızdım, kurtulmasızdım. Ne var ki yabanıl güvercinler vardı inlerinde, onlara çağrılıydım. Eşeğimiz kunnamıştı. Kancık, boz, varlığını yadsır bir sıpaydı. Maralsı gözleri vardı. Maralsı gözleri durgundu. Durgunluğunda bir sevimlilik, bir sorumluluk, görevbilmezlik vardı. Yaşam, işbaşı ötelerdeydi onlardan. Yaratıldığının nedenini sorar gibiydi. Sonra gerekliliğini kavrar, varoluşunu sezer gibi, huylu huylu, korkulu, kaçamak bakardı.

Anamın iki eli yakamdaydı. O sütsü kokuydu daha çıkıp gitmiyen burnumdan. Sonra o iki çocuksu varlığımı emmek, ellerimden vazgeçip bir doyumlu emmek geçti içimden anamı. Anam bırakmıyordu. Kabuğunu atamıyan kaplumbağa kalmamı istiyordu hep. Evlâtlı evlâtlı, acı ve tatlı ağlıyordu. «Bak eşeğimiz kunnadı oğlum, gel gitme. Seni de, ilk göz ağrım seni de yitirmiye canım varmıyor. Gel iki gözüm, sürmelim, gitme gel. Eşeğin kancık kunnayışı daha bir uğursuzluk getirir eve yeğidim, dikme ocağımıza incir ağacı. Al beni çiğne de öyle git ille de gideceksen.» deyip ayaklarıma yığılıyor, sonra kardeşlerim, komşular, karabaş, ergen sivilli arkadaşlarım, hepsi nepsi yanımı yöremi sardılar. Sırılsıklam kalabalıktım. Anam ayakuçlarımda yalvargandı daha da. Babam taa ötede dik dik, sövgen bakıyordu. Tutup kaldırdım anamı. Her kafadan bir ses çıkıyor ve diş bileğiliyorlardı bana. Geleneklerine karşı gelmekle suçluyordular. Gökçüoğlu hoca tüm köyü ayaklandırmış beni ayıplatıyordu. Çiğ çiğ terliyor, daha bir ter kokuyordum. Yakınlardan lâğım kokularıydı kekremiş. İnlerinde yabanıl güvercinlere çağrılıydım. Hem salyangozdum, kendimi yadsıyamazdım, bu kabuğu atmalıydım ille de. Kalabalık isyanıl isyanıl dalgalanıyor bana çarpıyordu, hepsi de sövgen sövmeli, sıllık ve bilgiçtiler.

Kocakent'in sokağında ilerliyor, sisleri yürüyordum. Burası da kalabalıktı, sakız yapışkandı ve. Birileri elini açmış dileniyor, sövüyor bir yerlere doğru, salyalı ağzıyla sevimleniyordu. Birileri çıtkırıldım, uçarılı, yapmacık, eğretiydiler evrenin bu yanında. Birileri bön bön, aç aç, Kocakent'i yercesine gözetliyordu. At arabaları ölez ve sancılı yalpalayıp bir bölük kir-pas içindeki çocuğu iki tarafa kaçırtıyordu ve ben gidiyordum. Sarhoş konuşmaları, meyhane ve Anadolu'lu ezgileri biribirine karşıt ve karışık, avungan içişler, acılı yılışık, cıvık birer ökseydiler. Kurşunlu vurulmalı türkülerde Ceylânpınarlı Kâzım, Harran'lı Vasileyler vuruluyordu. Türkülerde candarmalar zalımdı. Tüm yakınmalar zalımın elinden, ağanın dilindendi. Bir zurna ve bir davul ha bire yaşanmamış çocukluğun, yaşanmamış gençliğin, daha kısası yaşanmamış yaşamın, acıkmalı patlak dudakların ve ellerin, namus yüzünden belâlanmaların, unutmasız kan gütmelerinin ezgisini çağırıyordular. Bunlara bir ça-ça gürültüsü karışıyor ve bastırıyordu. Güneş gökte takma gözcesine eğreti, yadırganık kocamış, kanıksamış bir durumda yerinde asılıydı. Yakınır bir hali de yoktu.

Birden sisleri daha da yürüdüğümü sezinledim. Dudaklarım uçuklamış ve patlak, ağzımda o eğreti tütün kokusu ise daha bir kekre, acımsı kokulu, tatsız, iğrenç. Canım hep sigara çekiyor gene. Oysa yok sigaram. Alamam da. Vaktim yok almaya. Şaşaladım, salyangozluğumu kutsadım. Çakal ulumalarının, tutulmuş aya çalınan teneke seslerinin ve patlatılan silâhların, acunu çıldırtmanın, ıstakozlu denizlerde yeşili yaşamanın, hep denizlere açılan lâğım kokularını giyinmenin, dönüp ardımıza bakmadan gittiğimiz

ölümü lânetlemenin, yaşam dediğin kopuk bunaltıları bir bir sergilemenin ve çam kabuklarından sigara tüttürmenin gebeliğini sancılamanın bilinçsizliğine inattı bu yaniarı evrenin. Birden ak örtülü bir köylü kadın usullacık, tanrısal bir saygıyla ayaklarıma yığıldı. Anamı anımsadım. İrkildim, dişlerim birbirlerine vuruyordu. Sonra yerden al, ılıman bir kandan incecik bir buğu yükselmiye başladı. Yanıbaşına al, damalı bir beze sarılı çocuk, düştü. Varlığından habersiz bir çocuk. Bulmadan yitirdiği varoluşunun anlamını aranır gibiydi. Çorak toprak taş yürekliydi. Ölez kadını belli yerlerinden hep ılıman zorlu kan boşanıyordu usul usul. Bana, kendisini kocasının doğum için hastaneye yatırdığını, hemen geri ocağının başına döndüğünü, belli bir zaman sonra alacağını ve neylersin ki doktorbegin gününden çok önce taburcu ediverdiğini, ahacık şu karlı sıra dağların ötelerindeki köylerden birisinden getirildiğini, elindeki yüzdoksanbeş kuruşu gösterip bunun yol parasına yetmediğini, yol parası için dokuz liranın gerektiğini, üstünü benim yetirivermemi, sonra evdeki sarıkızı keçeyi kocasına sattırıp parayı adresime yollayacağını, adımı söylememi ve adıma yâsin indireceğini, dua edeceğini, bu günleri görmektense kara gözlerini sevdiği Tanrı'sının canını alması için yakarıyor, sonra birden karayazılı Mıstık'ın, Seyran'ın, Gülsüm'ün yetim kalacağından korktuğunu anlamsız, geberik bakış ve söyleyişiyle hep anlatıyordu. Bilinmedik yerlere doğru hep ileniyordu. Delirmeli olmuştum. Oysa yabanıl güvercinler durmadan çağırıyorlardı, salyangozluğum baş kaldırmalı oluyordu. Artık sırılsıklam kalabalık kopuktu benden. Ben «ben» eydim. Orospu kalabalıklığımı kusmuştum sanır. sın. Kalabalık kaçacaktı, bir o kadar da insan geçip gidiyorlar yanıbaşımdan. Çorak toprağa düşen çocuk ağlamıyordu, gülmüyordu da. O da bilinmedik yerlere, bir avuç göğe bakıyordu. o kadar, Açtım ve yanımdaki tam dokuzyüzkırkbeşkuruşun hepsini kadına verdim, bindirdim otomobile, karayazılılarına gitti kadın. Otobüstekiler önce korktular kadından, iğrenip kafalarını öte yanlara çevirdiler. Oysa kadın ilkkezlik gülüşünü bana gülüyordu. Çocuk hep susuktu, çocuktaki susukluktan korkuyordum, susukluk zorlu bir başkaldırıştı, salt o kutsuyordu salyangozluğumu. Ve ben ne adres ve ne de adımı vermedim. Nasıl olsa anam hep duadadır benim için. Çünkü Kur'andan sabretmesini, hep sabretmesini öğretmişlerdir onlara, onlar bize biz de bizde bizden sonrakilere. Bu şaşmaz töredir ve kutsal görev. Anamın bana ninnileri hep sabır üstünedir. Şükrederiz biz ilkleyin Tanrı'ya ve sonra ağamıza.

Sol içcebimde yeşil gözleri önümde, yok taa ötelerde ak örtülü kadının gülüşü asılı, gidiyordum. Kalabalık sert ve tutkalcasına yapışkandı gene. Her bir yerimde böyleydi bu. Anam önüme yaklaşıyor, yavaş yavaş yitiklere karışıp yine yaklaşıyordu. Onun da başında hep o ak örtüydü. Bebe kardeşim hastahanede ölmüştü ve doktor onu da taburcu etmişti. Anam o ak örtüsünün altında ölü kardeşim, kentin pazarında, sorumluluğunu yitirmiş paralı bağrışmaların ve yaylı çocuk arabalarında dolaştırılan bebelerin, cinsel açlığın kudurttuğu pazar yeri kişilerinin, aç bakışlarda salgılanan kuduruk ve dizginlenmiş bereketli döllerin orta yerinde, varoluşunu savunmanın, kendinden yitirdiği bir parçanın ivedicenliğine sarılmanın sevencenliğiyle göz çukurlarında olup-biteni taşlamış iki damla gözyaşı ile dileniyordu. Duyarsızlığına kıvanan kalabalık akarlığının sövgüleri, öteden beriden atılan çimdiklerin baştançıkarmaları ve bok sarısı dişlerin sırıtkanlığını, katılaşmış doğuşunun anlamsızlığını yitirmiş bebenin soğukluğunu içerliyen anamın sersem tavuğa dönüşünü görüyor, çok ötelere ve berilere gidiyordum. Bir delirmeli, tüm cinsel açlığın istekleri bilinçaltına itilmiş çıldırmalı ve salyangozlu. Ve anamın sağır ellerine bir ikibuçuklira-nın konduğunu, kendisinin de bunu görüp ölü yitiğine daha bir sarılışını görüyordum. Sonra da bir cip'e atlayıp köye yönelip gittiğini. Kardeşim şimdi daha bir varlık, ımeceli dayanışmayı anımsatıyor, varlığının yerindeliğini umursamıyan ya da umursama olanaklarından yoksun ölü evi koşucularına dönük, defne dalıyla yunuyordu. Ölü evi koşucularının hepi, bir cennet kuşu uçurmanın erinçliğine eriştiğinden ötürü anamı kutluyorlardı bir bakıma. Babam dik dik, sövmeli bakmıyordu gayrı. Susuktu, sabırlı susuktu. Kur'an'ın sabretmeyi buyurduğunu öğretmişlerdi ona çünkü ve ezbere bilirdi bunu. Bir kocataşın üzerinde oturuyor, başı iki ellerinde hep bilmediği şu ötelere ve berilere bakıyordu. Bir allık kapla-

doruğunda gecenin...

Uykunun tohumlarını atıyorum
İki yana taşmış gecede
Beyaz duvarları var özgürlüğün..

O elimdeki taş, siyah suyu karanlığın
Güneşle başkalaşan, güneşle doğuran evrenin suyu..
Boş bir odaya doldur kişiliğimi
Bir lokantada bir garson şapkamı asar gibi..

Sokak taşlarında büyümüş asalaklar
Bir takım adımlar atıyorlar kendilerinden çok önce.
Doluyorum, bir öpüş sıcaklığına çağırıyorum kendimi
İnmeden üstüme sabahlar...

Çılgın ve yalnız gece
İçinde noktalaşmış insanlar...

Halûk ŞEVKET

dı yüzünü. Sonra herbir yerine yayıldı allık. O bilindik yerleri bir başka elgin genleşti. «Tövbe»ledi Tanrı'sına. Nasırlı ellerini dişliyor ve kaçak tütünlü sarma sigarasını çakmaktaşı ile tutuşturduğu kavla yakıyordu.

Tekdüzeli göktırmananlardan kurtulmuş, paslı konserve kutularını ve oyulmuş çam yalaklarını andırır ev birikintilerine gelmiştim. Kapı eşiklerinde birbirlerine girip sakraşan çocuklar, tekdüzeli yapıların artıklarında eşinen kümes hayvanları, işten düşmüş ev işsiz balgam ağızlı kocalardı ortalıklarda görünen. Salyangozluğumdan ürktüler, çekindiler, irkildiler ev içlerine büzüldüler. Gök, güneşi gemici fenercisine taşıyor ve ninemin ak saçlarının gerisine bırakıp yerine dönüyordu. Dağlı ötelerde koca çam kütüklerinden kurulu ateş ocağı, zorlu zorlu yanıyordu. Avuçiçi açıklığında kurulmuş bu ocağın yöresinde bir alay insan toplanmış bit kırıyor teneke ve birde gerili geyik derisini çalıyor, eğremli geyik boynuzlarını durmadan öttürüyor, kolkola kenetleşip tepiniyor, alkış tutuyordular biribirlerine. Ocağın yalımlarında gezinen ak örtülü kadın hep ilkkez bana gülmeli, anam dövünmeli ve babam sövgen sövmeliydi. Ben gittikçe hep kendimden korkuyor, eşek kunnamasının uğursuzluğunu korkulu sevgiliyor, dudaklarda asılı küçümsemeleri tınmıyor, sol içcebimde hep o çağla yeşili iki gözü yokluyor, yoğunlaşmış yarasalarla boğuşuyor, kopukluğumun eziklığini hedefliyor ve yadırganlık, alışılmadık orospu kalabalıklara, Henokız'ın çeyiz sandığına ve anamın gelinlik duvağına iniyor ve çıkıyordum. Yüzüme yalımların alafı iyiden iyiye çıvıyordu. Kenetlenmiş tepinenler, alkış tutucular, teneke ve gerili geyik derilerini çalanlar ve bir de eğremli geyik boynuzu öttürenler beni görmediler. Onlar hep kendi türkülerini dönüp dönüp yenibaştan çağırıyorlardı. Dağ ötelerinden gelen köpek ve yabanıl hayvan ulumaları, kaval ve çıngırak sesleriyle birlikte ağrılı uzun hava da buralaradek gücüngücüne uzanıyordu. Ve sancılı doğurganlar ahlat ağacı dibinde doğurdukları bebelerin göbeğini hep kendi elleriyle kesiyorlardı. Bebeler oracıkta bozkırın kayatuzuyla tuzlalanıp taze oğlak derisine sarılıyordular.

Bense hep ötelere ve berilere gidiyordum. Kendimi terli terli yürüyor, hızlı hızlı ölüyor ve yavaş yavaş doğuyordum. Uzun kış aylarının uzun gecelerinde çıra şavkının ve meşe odununun alafı karşısında Kılcıüsen'a'nın, ocakbaşlarını tutan Mollüsen ve Hacıkerim'a'nın, tüm köylünün ve toprakdamın karanlık yanlarında analarımızın koltuklarına kuşkulu ve kaçamak yerleştirdiğimiz sıraları bize anlattığı padişah yaşamlarının mutluluğu içerisinde dinlediğimiz korkulu masallardaki gibi dönüp ardıma baktığımda bir arpa boyu yol almıştım. Bir bıçak sırtında varoluşumun sorumluluğunu kıvanıyor ve bunalıyordum. Midem kanıksamış, iğrenç bulanıyor, bir yeyniliğin açanlığını dokularımda duyuyor, zorlu depremler geçiriyordum. Bıçak sırtında gerilerde bıraktığım bir arpa boyu ötelere, evreni kusmukladım. Şimdi evren ve bendim varolan ve evren benim dışımda kusmukladığımdı. Kabuğumu attım. Salyangozluğumu kutsadım. Bıçak sırtında bendim bana saldıran ve. Ellerimde yeşil gözleriydi yaşadığım. Salyangozluğum güldü. Ben de güldüm. Ve kunnamış eşekti bir de kusmukladığım. İnlerinde yabanıl güvercinlere elimi uzatsam ulaşacaktım.

dost

TÜRK SANATINDA YENİNİN GÜZELİN DEĞERLİNİN DOSTU

Ayda Bir Çıkar

Sahibi : *Salim ŞENGİL*

Yeni dizi

Sayı : 16 - Cilt : 9 - Temmuz 1962

Yazı İşleri Sorumlusu : *N. ŞENGİL*

İdare yeri : *Rüzgârlı S. Ove han. Da. 4 - ANKARA*

Tel : 11 98 29

Abonesi :

Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.

Dış ülkeler için bir mislidir.

Öğretmen ve öğrencilere % 20 İndirme yapılır.

İlân şartları : Santimi 12 lira

Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.

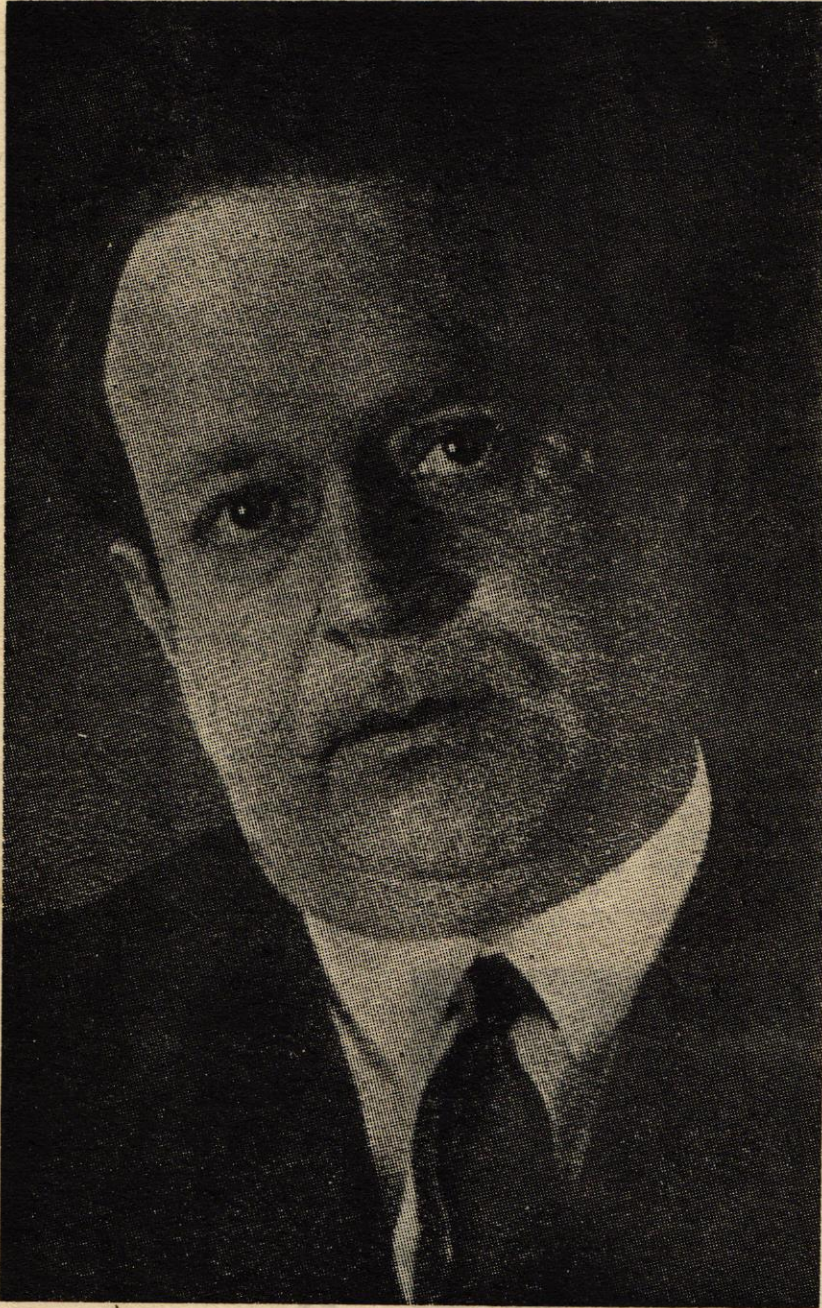
» » 1 » 1.250 TL.

İç » 1 » 1.000 TL.

Sürekli olarak 6 sayı verenlere % 10, 12 sayı verenlere ise % 20 indirim yapılır.

Basıldığı yer :

Yeni Matbaa — Ankara

KURT TUCHOLSKY'DEN
SEVGİ NUTKU

Peynire Delikler Nerden Geliyor

1890 yılında Berlin'de doğdu. Yahudi bir aileden gelen Tucholsky, toplum içindeki bireyi, kısa hayatı süresince tutmuş bir yazardır. Hikâyelerinde, bildirilerinde hep bu birey dâvasını sürdürdü. «Şurda bir iskemle, orda bir iskemle ve biz hep arasındayız.» diyerek anlatmaya çalışıyordu bunu. Burjuva insanların gün geçtikçe daha da gerdanlaşması sıkıyor, binbir karamsarlığın ağusuyla besliyordu onu. Ancak öldükten sonra üne erişti Tucholsky'nin yapıtları. Çünkü o sırada (1933-35) Naziler onun peşini bırakmıyor, ona soluk aldırmıyorlardı. Ünlü Alman tiyatro sanatçılarının yakın dostuydu. Kişiliği güçlü bir yazar olduğundan isteklerini greçekleştiremiyeceğini anlıyarak, 1935 yılında İsveç'te intihar etti. Avrupa halkını şöyle tanıtır Tucholsky:

«Avrupada insanlar
Alman oldukları için — Alman omadıkları için
Fransız oldukları için — Fransız olmadıkları için
İngiliz oldukları için — İngiliz olmadıkları için

gurur duyarlar...»

Akşam misafir geldi mi çocuklar önceden yedirilir. Büyüklerin konuşmalarını duymaları gerekmez onların, hem hoşa da gitmez, hem daha ucuza gelir. İşte peynirli ekmek yiyorlar, anne de atıştırıyor arada, baba daha gelmedi.

«Anne, Sonja dedi ki; artık cigara içebilirmiş.» — «İçemez ki ama.» «Sofrada konuşma bakalım.» — «Anne, peynirdeki deliklere bak!» — aynı anda iki çocuk sesi: «Amma da aptal şu Toby! Peynir hep deliklidir.» Ağlamaklı bir oğlan sesi: «Peki ama neden? Anne, peynire bu delikler nerden gelmiş?» «Sofrada çeneni kapa dedim.» — «Ama ben deliklerin nerden geldiğini bilmek istiyorum!» — Sessizlik «Delikler... işte hep peynirler deliklidir, burada kız çocukları hep haklıdır... peynirlerin herzaman delikleri vardır.» — «Anne, bak bunda yok ama! Niye bunda yok?» «Kes sesini, yemeğini ye! Sana sofrada çocuklar konuşmaz demedim mi? YEE!» Bumm! «Ama ben deliklerin nerden geldiğini bilmek istiyorum...» — «Amaaan, vurma be...!» Çığlık. Baba girer. «Ne oluyor burda? Merhaba! Oğlan gene edepsizlik mi etti? — «Ben edepsizlik etmedim ki. Deliklerin peynire nerden geldiğini bilmek istiyorum. Bu ekmeğin üstündeki delikli, bu ekmeğinki deliksiz, işte bak!» Baba: «Bunun için ağlanır mı? Annen sana anlatsın.» Anne: «Bir de oğlanı haklı çıkarıyorsun! Sofrada konuşacağına yemeğini yesin!» Baba: «Çocuk bir şey sordu mu onu cevaplandırmalı.» Anne, fransızca: «Hep çocukların önünde..» «Eğer önemli bulsam ona bunu açıklardım elbette.» «Hadi ye!» — «Baba, söylesene, peynire delikler nerden geliyor?» — Baba: «İşte bu delikler yapılırken oluyor, peynir süt ve yağdan yapılır, sonra mayalanır, nemden olur, İsviçre'de çok iyi peynir yaparlar, büyü de seni İsviçre'ye götüreyim, kocaman dağlar var orda, üstleri daimî karla kaplı.» «Ama baba, peynire delikler nerden geliyor?» — «Sana anlattım ya, yapılırken oluyor, o zaman geliyorlar.» «Peki ama delikler peynire nasıl giriyor?» «Deliklerinle beynimi delip duracağına yatağına git.» «Marş, marş.. Geç oldu.» — «Yatmam, önce bana deliklerin nasıl..» Bumm. Tüyler ürpertici bir çığlık. Zil sesi.

Adolf amca: «Merhaba. Hoş bulduk Margot. Nasılsınız? Çocuklar nasıl? Niçin ağlıyorsun Toby?» — «Ben, bil, mek, is..» «Sus artık..!» «Öğrenmek istiyor şeyi...» — «Hadi lütfen çocuğu yatır artık ve bu saçmaları bırak! Gel Adolf, salona geçelim. Burada sofra kurulacak.» Adolf amca: «Allah rahatlık versin. Allah rahatlık versin. Seni yaygaracı seni! Sussana oğlum! Nesi var?» «Margot onunla başa çıkamıyor. Deliklerin peynire nasıl geldiğini bilmek istiyor. O da bunu ona anlatamıyor.» «Sen anlattın mı ki?» «Tabii anlattım.» «Mersi, şimdi cigara içmem — sahi! peynire deliklerin nerden geldiğini biliyor musun?» «Amma da gülünç soru! Elbette biliyorum. Peynire delikler yapılırken nemden geliyor.. Gayetle basit.» «Aman dostum, pek güzel açıklamışsın çocuğa, bu bir açıklama değil ki!» «Kızma ama çok tuhafsın! Söyle bakalım delikler nasıl oluyor?» «Bundan kolay ne var.» «Eh, hadi bakalım.» «Peynirdeki delikler, peynirde mevcut olan Kasein maddesinden olur.» «Saçma.» «Ne saçması?» — «Tabii, Kaseinle hiçbir ilgisi yok bunun!.» «Merhaba Oskar, merhaba Martha... Oturun lütfen. Nasılsınız?... hiçbir ilgisi yok bunun.»

«Ne çekişiyorsunuz?» — Baba: «Allahını seversen Oskar, sen okumuş adamsın Kaseinin peynirdeki deliklerle ilgisi var mı?»

— «Hayır. Deliklerdeki peynirler.. yani, peynirlerdeki delikler, şöyle oluyor... şundan oluyor, mayalanma sırasında peynir çok çabuk genleşir, bu yüzden delikler olur.» Bir anda yakınlaşıveren babayla Adolf amcanın kahkahaları. «Hah, hah, hah, açıklamaya gel açıklamaya! Peynir genleşiyormuş, duydun mu? Haha!»

Siegusmund amca, Jenny teyze, Dr. Gugenheimer ve Direktör Flackeland girerler. Kocaman merhabalar. — «.. sınız? ...... nuşuyorduk... komik... peynirlerdeki delikler... yemek biraz sonra hazır... peki sen söyle bakalım!» Siegusmund amca: «Peynirdeki delikler mayalanma sırasında peynirin soğuktan toplanmasından olur.» Orkestra bütünlüğünde kahkahalar. «Haha! Soğuktan! Hiç soğuk peynir yedin mi sen? İyi ki peynirci değilsin!» «Haha! Soğuktanmış.» Siegusmund amca küskün, odanın köşesinde.

Dr. Gugenheimer: «Bu soru cevaplandırılmadan önce söz konusu olan peynirin cinsi belirtilmeli. Çünkü peynirine göre değişir.»

Anne: «Ementhaler peyniri. Dün aldık... Martha, ben artık hep Danzel'den alış veriş ediyorum. Mischewski'den memnun değilim. Geçenlerde bana bir kuru üzüm verdi..» Dr. Gugenheimer: «Emmenthaler ise mesele basit. Ementhaler deliklidir, çünkü sert bir peynirdir. Bütün sert peynirler deliklidir.»

Direktör Flackeland: «Bu işte de pratik olmak lâzım. Malûm ya sizler akademik kişilersiniz. (karşı çıkan olmaz) Peynirdeki delikler mayalanma sırasında olur. Peynir mayalanması formülüne göre peynir ayrışıma uğrar... Peynir parçalanır.. ayrışır yani.. çünkü peynir..»

Bütün çeneler açılır. Oda halkı ayakta. Fırtına patlar. «Pöh! Bunu babam da bilir. Kimya formülleriyle sökmez bu.»

Tiz bir ses: «Ansiklopediniz yok mu?»

Kitaplığa hücum. Heyse, Schiller, Goethe, Boelsche, Thomas Mann, Öf be, ne kadar şiir albümü varsa doldurmuşsun be. Nerde be... Tamam!

ÇİMENTODAN SÜRÜNGENLERE KADAR

Pamuk, Pan, para, pelerin, — PEYNİR! «Dur bi dakka» «Çekilsene!» «Pardon» «Okuyorum»: Bazı peynir cinslerindeki delikli yapı, kapalı olarak bekletilen Kasein'i alınmış sütdeki şekerin asitkarbonlaşıp...» Hep bir ağızdan: «Gördün mü! Demedim mi!...» «... asitkarbonlaşıp... devamı nerde yahu? Margot, ansiklopedinin bu sayfasını sen mi kestin? Olur şey değil !Kitaplığı kim karıştırdı? Çocuklar mı? Neden kitlemiyorsun kitaplığı?» «Neden kitlemiyorsun kitaplığı? İyi vallahi. Kitaplığı kitlemek senin işin. Bin kez söyledim sana.» «Bırakın Allahaşkına... Nasıldı? Siz yanılmıştınız. Benimki doğruydu.» — «Siz peynir soğuk demiştiniz.» «Peynirin soğuk olduğunu siz söylediniz asıl. Ben peynir ısınınca gen..» «Siz süt şekerinin asit karbonlaşmasının sözünü bile etmediniz.» «Senin söylediğin saçmanın dik alâsıydı.» «Sen peynirden ne anlarsın? Keçi peynirini, Hollanda peynirinden ayırtedemezsin sen.» — «Ben hayatımda, senin yediğinin bin misli Hollanda peyniri yemişim.» «Benimle konuşurken olsun tükürük saçma.»

Bir anda söylenen sözlerden duyulanlar :

— Hiç olmazsa benim misafirim olduğun sürece edepli ol!» «Asitli yapısı şeker sütünün« «Kendine gel!» «...İsviçre peynirinde — evet, ama Ementhaler peynirinde — hayır..» «Babanın evinde değilsin! Burada terbiyeli insanlar var.» «Hani nerdeler o terbiyeli insanlar?» «Çabuk sözünü geri al! Derhal sözünü geri al! Ben evimde misafirlerime hakaret ettirmem. Hakaret ettirmem ben evimde misafirlerime! Çabuk evimi terket!» — «Evinden kurtulmak, ne mutluluk! Yemeğin senin olsun!» «Bir daha evime ayak basarsan...!» «Baylar ama bu...!» «Siz karışmayın lütfen — siz aileden değilsiniz..» «Böyle herzeleri yutmam ben» — «Ben bir tüccar olarak..» — «Dinlesenize: Bir peynir yüzünden kavga ediyoruz.» — «Bu bir özür sayılamaz! Vızzz gelir bana. Çatlasan da patlasan da böyle işte: Aldattınız bizi. Eğer bir gün ölürsem evime ortak çıkmaya kalkma!» — «Miras kaçakçısı sende!» «Ne dedin?» «Bağırayım da millet duysun: Miras kaçakçısını! Hadi sıkıysa mahkemeye ver beni!» — «Hayvan! Hayvanoğlu hayvan! Babanı bildikten sonra sana şaşmamalı!» — «Ya seninki? İnek oğlu inek ya seninki? Karını nerden aldın ulan?» — «Defol! Hıyar oğlu hıyar» — «Şapkam nerde? Böyle bir yerde insan malına sahip olmalı. «Mahkemede payını alırsın dangalak» «Asıl sen alırsın ağzının payını!»

Yemek odası kapısında dantelli önlüğüyle Emma:

«Hanfendi, sofra tamam.»

4 hakaret davası. 2 bozulmuş vasiyetname. 1 ortaklık feshi. 3 geri çevrilmiş ipotek. 3 zararziyan davası: Biri, müşterek bir tiyatro abonmanı, diğeri, salıncaklı iskemle, üçüncüsü, elektrikle ısıtılabilir bide için. 1 tahliye davası, ev sahibinden.

Ve sahnede üzünçlü bir Ementhaler peyniriyle küçük bir oğlan çocuğu kalır. Yumuk kollarını göğe kaldırıp bağıran — evreni suçlayarak bağıran bir oğlan çocuğu:

«Anne! peynire delikler nerden geliyoooor?»

Şenliğin önemli olaylarından biri : Göle yoğurt mayası çalınıyor.

Nasreddin Hoca Şenliği

Akşehirdeki «Nasreddin Hoca Festivali»nin 3. de bu yıl 20 - 22 Haziran tarihleri arasında yapıldı. Bir kere bu kutlamanın adı neden «Festival» de «Şenlik» değil, orasını bu işi yönetenler bilir ama Nasreddin Hoca gibi, bir halk adamının adı kullanılarak düzenlenen bir törende «dile saygı»nın önde gelmesi gerekir diye düşünüyor kişioğlu!

Akşehir'de bir «Nasreddin Hoca Derneği» kurmak nasıl yerindeyse, gene Akşehir'de bir «Nasreddin Hoca Şenliği» düzenlemek de öylesine yerinde bir iştir. Bunda kimsenin kuşkusu yok. Ne var ki, girişilen işin önemini ve çapını daha önceden düşünmek, «Nasreddin Hoca» gibi ulusun birleşik malı olmuş, birleşik zekâsı, yergi gücü haline gelmiş bir değeri nasıl anmak gerektiğini kılı kırk yararcasına hesap etmek, ondan sonra işe girişmek gerekir.

«Nasreddin Hoca Şenliği» demek kimin yaptığı belli olmayan üç beş Hoca fıkrasının acemice sahneye uygulanması, alaturka şarkı söylenmesi, dışardan getirtilen bir iki forklor ekibinin gösteri yapması, kasabanın iki yerine «Hoş Geldiniz» bezi asılması, hele hele Köprülülerin, Ulunayların, Dördüncülerin, İbrahim Hakkı Konyalıların konuşması demek değildir. Bunu önceden, kesinlikle bilmek gerekir. Nitekim, kalabalık bir nüfusu olan Akşehirde, doğrudan doğruya Akşehirlilerin bu şenliğe yürekten katılmaması da girişilen işte aksaklığın başlıca belirtisidir. Kimse, Akşehirlilerin Nasreddin Hoca'yı sevmediklerini söyliyemez. Önemli olan, Nasreddin Hoca'nın kendi kasabalarında yaşadığını ve yattığını övünerek söyliyen Akşehirlileri Hoca adına düzenlenmiş bir şenliğe yedisinden yetmişe katabilmektir.

Bir başka önemli nokta da, iyiniyetin hiç bir işde tek kurtarıcı olmadığını bilmektir. Nasreddin Hoca Türk'ün espri, yergi gücünün bayrağıdır. Bunu bilmek gerekir. Böyle olunca, bir Nasreddin Hoca Şenliği'nde, bütün Türk mizah ve hiciv sanatının bütün ürünlerini göstermek gerekir. Böyle bir şenlikte, «hazırlanmadan geldim» diyebilecek ölçüde sorumsuzca hareket eden, üstelik söyliyecekleri tek söz de kalmamış olan, daha da üstelik Atatürk'çülükleri ve Devrimciliklerinin dereceleri herkesçe pek çok iyi bilinen Ulunaylara, Köprülülere, Konyalılara yer vermenin gereksizliğini önceden sezmek gerekir.

Bu yılki şenlikte Mehmet Önder ile Aziz Nesin de konuşmasalardı, dişe dokunur tek söz dinlenmemiş, söylenmemiş olacaktı.

Nasreddin Hoca konusunda bir açık oturum düzenlemek isteği başka, bir açık oturumun nasıl düzenlenmesi gerekeceğini bilmek, işi ona göre programlaştırmak gene başkadır. Bu yüzdendir ki, iyiniyetle düşünülmüş «açık oturum» bu yıl yapılamamıştır. Çünkü açık oturumda ne konuşulacağı, Hoca'nın hangi yanı ele alınacağı belli değildi bir. Çağrılanların, «ulu konuk»lar olarak el bebek gül bebek edilenlerin de söyliyecekleri bir satırlık sözleri yoktu iki.

Nasreddin Hoca, fantazisi alabildiğine geniş bir konudur. Hoca adına düzenlenecek bir şenlikte, bütün kasaba Hoca'nın fantezisine uygun düşecek, O'nun adına yaraşacak biçimde baştan sona süslenip, değerlendirilebilirdi. Akşehirde evlenenler, önce Hoca'ya gider onu düğünlerine çağırırlarmış. Güzel bir gelenek. Dernek yöneticileri, üstelik şenliğin yapıldığı tarihlerde bir de düğün varmış, bu gelenekten yararlanıp değerlendirme yoluna gidemezler miydi?

Akşehirin, yaşlı, gün görmüş nice nüktedanları vardır. Onları şenliğe katıp, Ulunayları, baş tacı edeceklerine, kendi değerlerini ortaya çıkarsalardı daha iyi olmaz mıydı?

Akşehirin folklorunu, oyunlarını - önlerinde Silifke Folklor ekibi

gibi bir de örnek var - seçkin bir ekiple gösteremezler miydi?

Akşehirde Öğretmen Okulundan İlkokuluna, sanat enstitülerinden lisesine değin bütün öğretim kurumları var. Bir üniversitesi yok. Eh, Türkiye'de üniversitesi olan da doğru dürüst iki il var. Böylesine tam öğretim kurumları bulunan bir ilçe değil de, kaç ilimiz var ki? Nasreddin Hoca Şenliği düzenlenir de, bu öğretim kurumlarındaki öğretmenlerden, öğrencilerden yararlanma yoluna gidilmez mi? Ya da neden gidilmez?

Nasreddin Hoca'nın torunları demek olan bugünkü mizahcılarımız neden yoktu şenlikte? Bir Aziz Nesin yeter mi? Nerede mizah yazarlarımız, karikatüristlerimiz, nerede Hoca adına yapılmış karikatür sergileri, yarışmaları?

Nasreddin Hoca adına açılan kitap sergisinin, yüz kızartacak ölçüde zayıf olduğunu bilmek için, eldeki kitaplara şöyle bir bakmak yetmez miydi? Ya bu iş pek az eksiğiyle başarılmalıydı, ya da Akşehirin adı, Hoca'nın onuru düşünülerek böylesine eksik bir sergi hiç açılmamalıydı.

Akşehirde bir «Nasreddin Hoca Tiyatrosu» kurmanın yerindeliğini, güzelliğini kavramamak elde mi? Ama ele güne çıkarılacak bir «Nasreddin Hoca Tiyatrosu»nun da nasıl olması gerktiği düşünülmemeli midir? Amatör çalışmaların, bugün profesyonel tiyatrolara taş çıkartan bir sanat gücüne eriştiklerini bilmek gerekir. Bu işi bilenlerden yararlanmak yoluna gitmek, bilgiden, tecrübeden, görgüden Akşehirin iyiniyetli, iyi yürekli genç değerlerini yoksun bırakmamak, onların bu yolda yetişmelerini sağlamak, böylece ele gelir bir tiyatro topluluğunun temelini atmak sanıldığınca zor bir iş değildir.

Akşehirlilerin elinde büyük, bulunmaz bir kaynak var. Akşehirliler, bu engin kaynağı iyi değerlendirmek zorundadırlar. Bu sözlerimizin bir çoğunu sevmiyeceklerdir belki. Ucuz övgülerin kimseyi başarıya götürdüğü görülmemiştir. Buna inansaydık, Akşehirin yeşilliğinden söz açar, Hıdırlığın güzelliğini söyler, dondurmasını över. «Küçük Otel»in Türkiye'nin pek az yerinde bulunur temizlikte ve düzenlilikte olduğunu belirtir, «Aman ne güzel bir festival yaptılar» derdik. Gerçekle uzaktan yakından hiç bir ilişkisi olmayan hazır elbise gibi övgüler sıralamak da pek güç değildir.

Nasreddin Hoca Derneği'nin genç ve iyinlyetli yöneticileri, bu kof övgülerin kendilerini başarıya ulaştırmıyacağını herhalde bilecekIerdir. Önemli olan, iyiniyetin başarıya ulaşabilmesidir; Gerçekleri görmek, eksikleri, kusurları sakınmadan söyliyebilmek, bunlara da girişilen işteki iyiniyetle kulak verebilmektir.

Bu yılki şenlik denemesi, yöneticilere «ünlü ad» ardında koşmayı değil de, kendilerine dolayısıyle Akşehire yararlı olabilecek «değerler»i bulmayı, onlardan yararlanmayı, Nasreddin Hoca'ya yarasır bir şenlik düzenlemenin gerekleri üzerinde düşünmeyi belletirse, bu yapılan şenlikten de önemli olacaktır.

Umacak ve bekliyeceğiz.

çıplak yenilgi

bir utku çıkmazı, belki bir nasıl
bir kadının çıplaklığı soğudukça unutkan ellerimizde
— ey yüce iğreni, Tanrının en büyük yenilgisi —
dur geliyoruz, sıcaklığını götürme
et-obur bir çağın en umutsuz kentinde
biraz sevi, biraz çiçek, ölüm biraz
yılgın saçlarımız kan içinde

Öksel DEMİR

öksüz

Buradan başlıyorum hiçbiriniz bilmiyor değil
Benim düşkünlüğüm en çok kimi ilgilendirirse o
Sevip sevip uyanmak uykusuz sabahlara
Benim gözlerim kimi görürse en çok o.

Susmak hiç bitmiyen öpüşlerin ortasında
Herkesin herkese en haşarı yanıyle yıllardır
Yaşatmak eskileri korkuların bahçesinde
Her adım başında gardiyan saatin titiktaklarıdır.

Of bu bitmez dönenceleri göklerin alınyazıma
Sevmek anne ve babaların unuttukları şey
Karanlık kapılara çıkarlar saklı odalarında
Albümdeki resimleri ben doğmadan önce.

Başka tanık yok öğrenmeye uzak bir ev
Gül kurusu denizlere eğildim de gördüm ha ha
Durup en güzel yerinde öter biterim
Sakıncasız uzanışlar kuş mu o kul ormana.

Sırasız dökülüşleri gölgeme gölgelerin
Bilirse bunu yaşamışlığıma söz
Doktorlar, avukatlar tabancamda kurşun
Unuttuğumuz şeyler gibi baharlarıma.

Gidiyor muyuz o ikindilerle bekle beni
Ben bu cumartesimi sana kullanacağım
Irmaklarım dolup taştı yağmur mevsimi
Buradan geriye de dönülür hepiniz biliyorsunuz.

Uğur ÖNAL

YENİ YAYINLAR

SEÇME ŞİİRLER

Arthur Rimbaud (Türkçesi: İlhan Berk). De Yayınevi. 64 S. 3 lira.

Rimbaud'nun yaşantısı usa durgunluk veriyor. Dokuz dil bilirmiş. Sosyalist ihtilâlciler arasına karışmış, komünist anayasası tasarısını kaleme almış. Kıbrıs'ta, Hindistan'da, Mısır'da, Arabistan'da, Habeşistan'da serüven ardında koşmuş. İşçibaşlığı, ücretli askerlik, esir tüccarlığı, silâh kaçakçılığı yapmış. İlgileri bir alandan başkasına sürüklenmiş durmuş. Eşsiz güzellikteki şiiri Sarhoş gemide anlatıldığı gibi,

«Yeter, yeter ağladıklarım; artık doymuşum
Fecre, aya, güneşe; hepsi, acı, boş, dipsiz,
Aşkın acılığı dolmuş içime, sarhoşum;
Yarılsın artık bu tekne, alsın beni deniz.»

kısa, ama kıyasıya bir yaşayışı olmuş. Sanat çalışmaları da buna uyuyor. On beş yaşındayken bir latince şiiriyle Akademi yarışmasında birincilik almış, on dokuz yaşında «Tamuda bir dönem»i, yirmi bir yaşında «Donanma»yı yazıp bitirmiş. Böylece de sanat yolculuğunu sonlandırmış; sanat ortamından çekilmiş.

Georges Duhamel'in bu kısa serüveni, «Edebiyat tarihlerinin en müthiş özeti.» diye adlandırması doğrusu pek yerindedir.

Rimbaud çağımız şiirinin büyük öncülerindendir. Duyguları us kurallarına tutsak olmadan içtenlikle deyimlemesi, şiirinde imgelemin, başkaldırışın, tutkuları bütün çıplaklığıyla ortaya koyuşun son sınırına vardırılması, sayıklamayı andıran yepyeni bir koşuk düzeni kurması dadacı, gerçeküstücü ozanları geniş ölçüde etkilemiştir.

Rimbaud bizde en çok Verlaine ile olan yasaklı ilişkisi ve Sabahattin Eyüboğlu'nun başarılı «Sarhoş gemi» çevirisiyle tanınır. 1955 ten sonraki şiirimizde Rimbaud'nun birtakım etkileri de olmuştur.

İlhan Berk Seçme şiirler'le Rimbaud'yu en iyi tanıtacak bir yapıt kazandırmış oluyor edebiyat dünyamıza. Kitaba eklenen tanıtıcı ve açıklayıcı notlarda Rimbaud'nun ana şiir ilkeleri, sanatının özellikleri derli toplu belirtilmiştir. Çeviriler Rimbaud şiirine açık bir sanatçı - çevirmen'in kaleminden çıktıklarını hemen belli ediyorlar.

Öteden beri İlhan Berk'in şiir çevirileri için yergiler yayınlanır; çevirilerinde yanlışlar bulunduğu ileri sürülüp örnekler gösterilir Bu kitabına o yoldaki eleştirmelere kayıtsız olduğunu göstermek istermişçesine şiirlerden on bir tanesinin (Neden on bir? Neden hepsinin değil?» fransızca asıllarını da eklemiş.

Şiir çevirisi çevirinin en güç koludur. Bunun içindir ki gerçekten güzelini pek az görüyoruz. Ben İlhan Berk'n Rimbaud çevirilerini, benzerini uzun süredir okumadığımız ölçüde güzel bulduğumu söyleyeceğim. (Hele o, Sarhoşluk sabahı adını taşıyan ve «Sen ey bir tanem! Ey güzelim benim! O aslâ sürçmediğim yabanıl ezgi! Perili sehpa! O işitilmedik yapıt için, o güzelim vücut için için ilk kez hurra!» diye başlayan çeviri!..) Bunların doğruluk ölçülerini, asıllarına uygunluklarını ayrıca konu edinecek bir meraklı da çıkar ortaya elbette.

DRİNA KÖPRÜSÜ

İvo Andriç (Sırpça aslından çeviren: Nuriye Mustakimoğlu). Altın kitaplar yayınevi. 320 S. ciltli. 12,5 lira.

«Olduğu yerde kalan hiç bir şey yoktur. - Aynı ırmaklara girenlerin üzerine hep başka sular akar gelir» Herakleitos böyle diyor. Drina üzerindeki köprü üç yüz elli yıl «değişmez ve değiştirilmez biçimiyle hep aynı», «zamanın getirebileceği her şeyden sağlam ve insanların yapabileceği her şeyden güçlü» kalamazdı tabii. Yapısı gözlere hep aynı görünse de değişen pek çok şey olacaktı. Birbirini izleyen kuşaklar hep aynı masalları söyleseler, hep aynı inanışları sürdürseler de hayatın akışı değişik belirtiler getirecekti. Nitekim öyle de olmuştur. Olaylar birbirini kovalamış, yönetenler durmadan değişmiş, gelenekler başka kimliklere bürünmüş, söylentiler yeni anlamlar kazanmıştır. Ama değişmeyen, yahut pek az değişen bir şey vardır : İnsanın özü; korkuları, tutkuları, sevinçleri, iyilikleri, kötülükleri...

1961 Nobel edebiyat armağanını alan Yugoslav yazarı İvo Andriç'in Drina köprüsü adlı romanı küçük Vişegrad kasabasının değişmeler içinde hep aynı kalan âvâre, hülyacı, arı yürekli Hıristiyan ve müslüman halklarının doğu yıkımlarından düşman işgaline kadar türlü türlü acı belirtileri olan ortak bir kader önündeki yaşantısında işte bu değişimsiz insanî özü anlatıyor.

Drina köprüsü Sokoloviç'ten İstanbul'a götürülen devşirme Sırp çocuğunun Osmanlı sultanına sadrazam olunca soğuk bir günde bir kıyısından ötekine sal içinde bin güçlükle geçişini yıllar boyu unutamayıp ırmağın üzerine yaptırdığı ve vakfa bağladığı köprüdür. Ivo Andriç'in romanında bu köprü çevresinde üç yüz elli yıllık bir olay zinciri, birbirini izleyen kuşaklardan gelme sürüyle kahraman ele alınmaktadır. Sokoloviç'li köylü çocuğunu sadrazamlığında bir meczubun bıçağıyla can verdiği güne kadar bırakmayan «o anlaşılmaz ıstırap» romanın bütün sayfalarında kendini gösteriyor. Andriç bir yerde «hiç sönmeyen, fakat hiç bir zaman da gerçekleşmeyen ezelî hülyalar» demektedir. Hülyaları kabul

etmek fakat onların gerçekleşmeyeceklerini de daha başlangıçtan kestirmiş olmak! Bunun verdiği tedirginlik, bunalım İvo Andriç'in sanatının büyük kaynaklarından biridir.

Gerçek bir hümanist İvo Andriç. Ayrı soyların, ayrı dinlerin insanlarını, her birini kendisinden birer parça sayarak içten bir sevgiyle anlatıyor. Doğu ve Osmanlı ekincini yakından incelemiş, Türkiye'ye gelip o ekincin ürünlerini gözden geçirmiş olan Andriç Bursa'ya yaptığı yolculuktan söz eden bir yazısında «Bizim topraklarımızda da yıkan, yapan, ilerleyen ve gerileyen bir kuvvetin yüz yıllar boyunca geçmiş olduğu yolu görmek istemiş ve mümkün olduğu kadar yakından anlamaya özenmiştim. Bu kuvvetin yükselmesini, batışını ve bize neler verip bizden neler aldığını iyice ölçüp biçmek isterdim.» der. Drina köprüsü bu yolda bir çabanın zengin gereçleriyle dolu.

İvo Andriç'in «Jepa üzerindeki köprü» adlı güzel hikâyesini Adnan Özyalçıner Refik Cabi'yle birlikte çevirip bir kaç ay öncesi Türk dili'nde yayınlamıştı. Bir başka hikâyesinin, «Oluyakta yangın»ın Orhan Gürsel tarafından yapılan çevirisi de «Varlık yıllığı 1962» de yer almıştı. Andriç'ten büyük romanı Drina köprüsü'yle birlikte okuduğumuz bu örnekler bizi özel olarak ilgilendirecek tarihsel yön dışında sanatının öğeleri gerçekten de ilginç olan soylu bir yazarla karşı karşıya bulunduğumuzu göstermektedir. «Ali Cerelez'in yolu», «Küçük hanım», «Travnik kroniği» romanlarının da bir an önce dilimize çevrilmelerini dileyelim.

ESİR ŞEHRİN MAHPUSU

Kemal Tahir. Düşün yayınevi. 360 S. 10 lira.

İvo Andriç'in romanını okurken bazı özellikler bana Kemal Tahir'in romanlarını hatırlattı. Konularını bir tarih derinliğine yerleştirmeleri, kişileri, anlatma biçimleri birbirini andırıyor bu iki romancının. Kemal Tahir'in her birini ayrı ayrı beğendiğim Sağırdere, Körduman, Yediçınar Yaylası, Rahmet yolları kesti, Köyün kamburu romanlarını soylu bir sanatçının yapıtları saydığımı belirtmeliyim.

Fakat Esir şehrin insanları'nı öteki kitapları ölçüsünde sevememiş, başarısız, kandırıcılıktan uzak, iğreti bulmuştum.

Esir şehrin mahpusu konu bakımından o kitabın devamı. Başarı ölçüsü de hemen hemen aynı onunkiyle.

Kuvayı milliyeci Karadayı gazetesi yazarlarından siyasi suçlu Kâmil bey'in cezaevi serüveni anlatılıyor Esir şehrin mahpusunda. Romanın ilk yarısı kişileri ve olaylarıyla Refi Cevat Ulunay'ın Sayılı fırtınalar'ını hatırlatıyor. Onun sönük bir kopyası gibi.

Romanın sonuna doğru Kâmil bey'in, karısı Nermin hanım'la ilişkisi ön plâna alınıyor. İhanet karşısında kalma psikolojisi içindeki Kâmil bey'in bunalımı az çok başarıyla anlatılıyor. Fakat bu da romanı ayakta tutmak, paşa çocuğu Kâmil bey'e «Çiğ idik, Piştik elhamdülillah!» dedirtecek yaşantıyı ve ruh eğitimini canlandırmak için yeterli değil.

Esir şehrin mahpusu'nun başarılı yönünün ancak dili olduğu söylenebilir. Kitap serüvenin baş bölümünü anlatan Esir şehrin insanları'yla karşılaştırılınca aralarındaki dil ayrılığı ve Kemal Tahir'in dil özleşmesine ne kadar çok ayak uydurduğu, türkçesini ne kadar güzelleştirdiği iyice anlaşılıyor.

İLYADA IV.

Homeros (Türkçesi: A. Erhat — A. Kadir). Türkiye İş Bankası kültür yayınları). 192 S. 5 lira.

Batı uygarlığının büyük temellerinden biri olan bir kitabın yeni bir çevirisi için herkesin pek iyi bildiği şeylerden başka bir şey söylemem. İlyada'yı şimdi yeniden tanıtmağa kalkışmak gülünç olur. Yayımını duyurduğum çevirinin ilk üç kitabını daha önceden okumuşsunuzdur. Dördüncü kitabın çıkması biraz gecikti. Hattâ yayımını yapan Banka kitapçılık işine son verdiği için basımı tehlikeye bile düşmüştü. Şimdi size bu son cildin yayınlandığını ve çevirinin tamamlandığını müjdeliyorum....

Bunları söyleyip bitirmek gerekirdi sözü. Ne var ki İlyada'yı ilgilenilmesi gereksiz boş bir masal sayan aydınlarımız, bir sayfasını bile okumamış üniversite mezunlarımız, bu destanın konusunu anlatıyoruz diye baştan aşağı bütün Troya savaşlarından söz eden ukalâlarımız pek çoktur.

Çevirinin birinci cildinin başındaki önsözde «Bir üniversite profesörü: «Homeros meselesi mi? Kırk bin cilt kitap!» derdi bana... Homeros meselesi bilimin yersizce şişirdiği bir çıkmazdır. Homerosu anlamak için kırk bin cilt kitap okumamalı, tersine İlyada ile Odysseia'yı okumalı, tadına vara vara.» diyor Bayan Azra Erhat. Bu kadar başarılı bir çevirisi sunulmuş olduğu halde İşin çaresi belki de İlyada'yı, Odysseia'yı yardımcı kitap kabul edip okullarda gücün okutmaktır öğrencilere. Gerçi güçle, zorla en bağdaşmayacak kitaplardandır bunlar. Ama Batı ekincinin temellerini öğrenmek, Batı uygarlığını gerektiği şekilde benimsemek, özümüze sindirmek istiyorsak bir iki lisemizdeki göstermelik latince öğretiminden, yarım yamalak «Batı edebiyatı» dersinden daha ötelere geçmek gücemindeyiz. Elimize böylesine güzel bir gereç geçmişken yeterince yararlanmalıyız.

Azra Erhat'la A. Kadir'in İlyada çevirileri manzumdur. Başlangıcındaki yüz sayfayı aşkın önsözle Homeros, Troya savaşı destanı, İlyada'nın konusu, özellikleri hakkında doyurucu bilgi veriliyor.

Bu önsözün anlatım özelliği üzerinde ayrıca durmak isterim. Bu kadar öğretici fakat böylesine kolay ve zevk alınarak okunan yazı az vardır türkçede.

Bilim yazısının kendine özgü, bir kılığı olacağını, elden geldiği kadar fazlalıklardan arındırılmış olması, âdetâ formülleştirilmesi gerekeceğini biliyorum. Bilginlerin kendi aralarında bir işaretler dili ne ihtiyaçları vardır. Bildiği bir konudaki bir kitabı, bakalım bunda benim bildiklerime ek olarak neler var? diye okuyacak bir kişi baştan sona kendisi için gereksiz sözler, örneklerle şişirilmiş bir anlatımı izlemeğe güç katlanır. Bilginler birbirleri için yazınca böyle kısaltılmış, özleştirilmiş, çetin bir deyiş tutturuyorlar. Başka türlüsü de istenemez.

Ama bilgiyi geniş kütlelere, konularla daha önce pek az alışverişi olmuş kişilere iletmek gerekince iş çatallaşıyor. Tatsız tuzsuz, çoğu kez de anlaşılmaz söz düğümleriyle dolu yazılar çıkıyor ortaya. Bayan Azra Erhat'ın önsözü işte bu bakımdan örnek alınacak bir dil kullanılışı göstermektedir.

İlyada çevirisinin birinci cildi

1958 yılında yayınlanmıştı (CVx154 S. 750 krş.) İkinci cilt 1959 da (148 S. 5 lira), üçüncü cilt 1960 da (168 S. 5 lira) yayınlandı. Dördüncü cildin geçen yıl çıkması bekleniyordu Fakat İş Bankası kültür yayınlarını yöneten Hasan Ali Yücel'in ölümü üzerine banka işi durdurmuştu. Böylece satın alındıkları halde yayınlanmayacak olan kitaplar arasında İlyada'nın son cildinden başka Macar menkıbeleri (B. A. Yanıkoğlu), İnsan değiştirilebilir mi? (C. Meriç), Büyük filozoflar (M. Yarkın), Yaşadığım gibi (A.H. Tanpınar), Tarihten ilhamlar (T. Gökbilgin), Türkiye ve dünya (A. Kılıç), Terbiye üzerine yazılar (K.N. Duru), Türk halıcılığı (B. Atalay) adlı kitaplar bulunuyordu. Şimdi nihayet İlyada çevirisi tamamlanmıştır. Öteki kitapların da yayın alanına çıkması dileğindeyiz.

İlyada çevirisini eski Yunan vazolarından alınmış örneklere göre Bayan İvi S. nin yaptığı resimler süslüyor. Dördüncü cildin sonunda da açıklamalı bir ad dizini yer alıyor.

EK — Necati Cumalı'nın Susuz yaz'ıyla ilgili notumda onun bir kitabının T.D.K. armağanı kazandığını yazmıştım. Doğrusu Sait Faik armağanı olacaktır. Beni bu konuda uyaran sayın Kemal Bekir'e teşekkür ederim. Yanlışımdan ötürü Cumalı'dan ve okuyuculardan özür dilerim.

BİZE GELEN KİTAPLAR

- AÇLAR. William Saroyan'dan kısa oyun. Çeviren : Ali Püsküllüoğlu (Türk Dil Kurumu, Ankara). 23 S. 2 lira.
- BEZM-İ RİNDAN. Yahya Saim Ozanoğlu'nun 10. şiir kitabı. Ankara, Mars Matbaası. 31 S Fiyatsız.
- DENGE UZMANI. Orhan Duru'nun hikâyeleri. İstanbul, Düşün Yayınevi. 80 S. 3 lira.
- ESPERANZA. Fikret Demirağ'ın şiirleri. Kıbrıs, Lefkoşe, Şölen Yayınevi. 52 S. Kıbrıs'ta 100 mil, Türkiye'de 150 kuruş.
- EVCİLİK OYUNU. Ferzan Güler'in hikâyeleri. İzmir, Kovan Kitabevi. 93 S. 250 kuruş.
- GURBET KUŞLARI. Orhan Kemal'in romanı. İstanbul, Varlık Yayınevi. 288 S. 4 lira.
- İKİNDİ GÜNEŞİ. Nevin İşlek'in hikâyeleri. İstanbul, Ataç Kitabevi. 77 S. 250 kuruş.
- KAVUKLU HAMDİ'DEN ÜÇ ORTA OYUNU. Yayınlıyan : Metin And. Ankara, Forum Yayını. 292 S. + 4. S. fotoğraf. 5 lira.
- KIRKBİR DENEME. Erdoğan Acarlar'ın denemeleri. İzmir, İstiklâl Matbaası. 160 S. 3 lira. (847. Sok. 5, İzmir)
- KÜÇÜK FEDAİLER. Fikret Arıt'ın romanı. İstanbul, Türkiye Yayınevi. 77 S. resimli. 250 kuruş.
- LEYLEK SULTAN. Müzikli, danslı çocuk piyesi. Yazan : Haldun Marlalı. Müzik : İlhan Usmanbaş. Ankara, Resimli Posta Matbaası. 52 S. metin dışında fotoğraf ve nota. 250 kuruş.
- MAU MAU. Ercümend Behzat Lâv'ın şiirleri. İstanbul, Düşün Yayınevi. 74 S. 3 lira.
- MÜHÜR. Osman Zeki Özturanlı'nın hikâyeleri. İzmir, İstiklâl Matbaası. 108 S. 250 kuruş.
- PARTİR. Turhan Doyran'ın şiirleri. Bruxelles, Phalanstèr de la Poésie. 58 S.
- SESSİZLER SOKAĞI. Celâl Hafifbilek'in romanı. Ankara, İnkılâp Gazetesi 148 S. 4 lira.
- UMUT PEMBELERİ. Melisa Erdönmez'in şiirleri. İstanbul, 47 S. 250 kuruş.
- ÜÇÜNCÜ BAHAR. Kemal Özgür'ün şiirleri. İstanbul, Çeltüt Matbaası. 55 S. resimli. 5 lira.
- YAŞANTI DUVARI. Şaika Günsel'in şiirleri.
- YORGUN DENİZ. Oben Güney'in şiirleri. Bu iki kitap, özel bir şekilde hazırlanmış, resimlenmiştir. P.K. 40 — Bakanlıklar, Ankara. 6 şar lira.

Desen : Orhan PEKER

BENAL DEMİREL

Yağmurla Gelir Anılar

Bir sokak hatırlıyorum. Çakıl, çukul kaldırımlar... Tahta telefon direkleri. Bahçeler hatırlıyorum. Bahçeler; dört köşe, ağaçlıklı, taş duvarlı... Ortalarında iki katlı evler... Gerçek mutluluklar hatırlıyorum. Tüketilmiş bir yaşam içinde. O sokaktaki katıksız sevinçleri hatırlıyorum. Horozlar bir başka öterdi. Bahçelerde bir sürü solucan olurdu. Daha çamurlu, daha cıvık cıvık... Ve bir sürü duvar dibi çiçeği, kirli yapraklı. Yollar o cins mutlu uzar gider, o cins yolların bitiminden öylesine parlak sarı güneşler doğardı. Yıldızlar daha çokmuş gibi gelirdi. Tahta mandalların ucundaki çamaşırlar daha beyaz...

Gerçekten mutluyduk
Gerçekten sevinçli,

— Şu kiraz ağaçları var ya hani; yan bahçedeki, ev sahibi görmeden koparmalı kirazları; yeşil, kırmızı, sıska saplı... Çöplerni sokağa fırlatmâlı. Sonra da duvara çıkıp güzelce yemeli. Çabuk olun. Çabuk. Kaçın. Ne duruyorsun be. Moruk pencereden bakıyor. Bir tane daha kopar. Merdivenleri inene dek. Önüne baksana eşek. Hepsi yere düştü. Kirazlarım. Kirazlarımı isterim. Ya seninkilerden ver. Ya da moruğa söylerim en çok senin kopardığını, hem de dalı da kırdığını... Ya bakkal Ahmet Efendi'deki şekerler ...Küçük, dört köşe, beyaz üstüne çizgili... Mavi, kırmızı. Yeşil, sarı. Mor, pembe. Ben kırmızılardan isterim Ahmet amca. Onbeş kuruşluk. Al işte yirmi beş kuruş. Annem dedi ki, şey... Üstüne on kuruş verecekmişsin. Off nasıl yapışıyor elime. Güneşten erimişleri vermişsin hep be Ahmet amca. Bir tane de kalem; köşeli, köşeli olanlardan. Altı köşe... Ama siyah yazsın. İyicene kömür gibi. Öğretmenim kızıyor sonra. Okuyamıyorum, diyor. Ne yapayım. Kızıyor işte. Kalemler, nasıl bir hoş kokardı. Şekerler ne tatlıydı. Simitler ne çok susamlı. Bakkal amcanın ne uzun sakalı vardı. Ama ne komik adamdı değil mi? Hep fazla leblebi verirdi bize. Şu karşıki ev var ya. Hani içi boş. İşte, o evde hayaletler varmış. Geceleri, herkes uyuduktan sonra, çıkarlarmış ta, evde gezerlermiş. Biri de Koca Mustafa dedeymiş. Elbiseleri beyaz. Yüzleri korkunç. Öcüler. Kapıları açarlarmış. Kaparlarmış. Gıcır. Gıcırır... Karanlık odalarda soğuk bir korku. Tiren düdüğü gibi upuzun bir özlem, yaşamadan yana. Köşeler soğuk. Pencerelerden cam parlaklığı. Gözleri çukur çukurmuş öcülerin. Boş bakışlı. Hamam böceği gibi kapkara. Elleri uzun, kar beyazlığında, buz gibi... Oh teyzeciğim teyzeciğim, korkuyorum. Elimi tut. Yarın akşam perili eve gideceğiz. Hava karardıktan sonra. Yıldızlar çıkmadan önce. Ayşe, Kara Gönül, bakkalın oğlu Ahmet, Ali, ben. Geçen gece, Kara Gönül görmüş hayaletleri. Hem de gözleriyle görmüş. Ninesiyle oturuyorlarmış, mutfağın önünde. Birden bir sesler gelmiş evden. Acaip. Korkunç. Işıklar yanmış odalarda. Beyaz elbiseli kişiler geçmiş, pencerelerin önünden. Elleri açık. Dua eder gibi tıpkı; havada, gitmişler. Gelmişler Girmişler. Çıkmışlar. Gülmüşler Çok çok... Gönül'ün annesi «Ev sahipleri kiracılara evi göstermeğe gelmişlerdir.» demiş. Kara kız korkmasın diye. Ama inanmamış Gönül, «Ben korkmayayım diye öyle söyledi.» dedi bize. «Sanki ben korkarmışım da.» «Dedim ya teyzeciğim Gönül gözleriyle görmüş. İki gözüyle birden. Vallahi, billahi, diye de yemin etti. Yeşil de tuttu. Tuttu da yeşili Camiye giderim ki dedi. Biz de inandık. Niye inanmıyalım hem, değil mi teyzeciğim. O kız hiç yalan söylemez.

***

Kız Ayşe elele tutalım. Bakkalın oğlu önden gitsin. Hadi be yürüsene. Ali korkuyormuş. Kooorkaaak. Gürültü etmeyin. Yavaş yürüyün. Gönül'ün ninesi duyarsa peşimizden gelir, sonra. Görürsünüz o zaman. Önce şu pencerden bakalım. Burası oturma odasıymış, eskiden. Ya gelirse şimdi hayaletler. Kolumuzdan tutup içeri çekerlerse. Eee ne olacak bağırırız. Hiç bağırılır mı kız. Deli mi ne. Komşular duysunlar da annelerimize söylesinler di mi? Dayak yersin de o zaman, görürsün gününü. Aptal. Bakın şimdi, beni dinleyin. Bağırmak yok. Gürültü de etmiyeceksiniz. Bir şey olursa bakkalın oğlunun elinde sopa var. Biz de birer taş alırız, olur biter. Yarın da kimseye söylemiyeceksiniz. Anladınız mı? Hey çocuklar koltuğun üstündeki beyaz örtüye bakın. Ucu kalkmış. Ahmet be sopayı sıkı tut. Hasan beylerin gideceği gün biz gelmistik. Ninem birşey verecekti. Raziye hanıma. Kadın koltukların üstünü örtüyordu. Çıkarken baktım da hiç böyle örtülerin ucu filân kalkmış değildi. Hepsi dümdüzdü, vallahi. Yaa öyle mi, Ali bak ne diyor Ayşe. Örtülerin hepsi düzmüş o gün. Ben bir tane daha taş alıyorum elime. Haydi gelin öbür odaya gidelim. Kapıya bakın, kapıya. Nasıl aralık, değil mi? Karanlık be, göremiyorum ben birşey. Uydurma, hiç te karanlık değil. Ben pekalâ görüyorum. Aaa yerde kan lekeleri var. Yok be sen de, bir şey dökülmüştür. Aptal. Ukalâ. Bu Ahmet de hep böyle yapar, işte kan lekesi diyoruz, kan lekesi olacak. Yaaa sahiden de, öyleymiş. Ay anneciiiim. Sus kız ne bağırıyorsun. Demedik mi bağırmak yok diye. Gördüm, gördüm. Ne gördün söylesene. Kapıda işte kapıda. Söyle çabuk ne var kapıda? Kilitte be. Baksanıza tırnak var kilitte. İnsan tırnağı. Kadın tırnağı. Uzun. Kapkara olmuş hem de. Adam öldürmüşler burda. Uğursuz bu ev. Kaçalım. Susun, susun. Duyacaklar şimdi. Ayyy işte kapı açılıyor. Vallahi de, billâhi de. Açılıyor. Açıldı. Açılı... Hayaletler geliyor.

Bir hayaletli ev hatırlıyorum. Boş, korkunç. Korkumuz da mutluluğumuz. Mutluluğumuz da çocukluğumuz. Bir yaz akşamı; üç beş yıldızlı serin, karanlık; korkudan evin camını kırmıştık.

Bir iki üç buçuk. Dört beş altı buçuk. Yedi sekiz dokuz buçuk. On buçuk. Üç kama yaptım. Yandın yandın. Mızıkma. Sıra Güneş'te.

Hayır bende. Ben senden sonraydım. Güneş te benden sonra. Aaaa Gül geliyor. Ne koşuyorsun öyle, kız. Çocuklar, çocuklar bakın size ne diyeceğim. Hasan var ya hani!.. Karşıki evde oturan. Sümüklü Hasan. İşte o... Biraz bu tarafa gelin. Kimse duymasın. Bana da Leylâ söyledi. Leylâ'ya da Sümbül söylemiş. «Sen benim en iyi arkadaşımsın. Ondan söylüyorum. Kimseye söyleme» demiş. Leylâ da benim en iyi arkadaşım. Ben de yemin ettim. Haydi şimdi siz de yemin edin kimseye söylemiyeceğinize. Vallahi. İki gözüm kör olsun. Yeşil tuttum, camiye gittim. Billâhi. Arap olayım ki. İşte o Hasan var ya. Sümbül'e demiş ki, «Seni seviyorum» demiş. Sümbül de «Annene söylerim» demiş. Hasan bu sefer «Söyle bakalım, ne yaparım sana» demiş. Sümbül tam gidecekken o pis, sümüklü Hasan Sümbül'ün eteğini bir çekmiş. Öyle fena yırtılmış ki. O da ağlamaya başlamış. Hasan'ın anne si hepsini duymuşmuş meğerse Tutmuş Hasan'ı, güzelcene bir dövmüş, bir dövmüş ki görmeyin. Şimdi Hasan buradan geçerse sakın gülmeyin. Bilmiyoruz zannetsin. Yarın öbür kızlar da gelince alay ederiz. Aaa, zavallı çocuk. Bize ne sanki. Lâf bize nesi var mı? Unuttun mu daha geçen hafta kolumu nasıl cimdirmişti. Sonra da senin yeni topunu patlatmıştı. Haydi yine top oynayalım. Yok artık dönme oynamıyalım. Yeniden sayışalım. Oooo, Mooo iğne battı. Canımı yaktı. Tombul kuş, arabaya koş. Arabanın tekeri. İstanbul'un şekeri. Hop, hup altın top. Bundan başka oyun yok. Ay may kumay. Birinci benim. Üç dönme on şıp şıp. Ayyy, önüne baksana be. Senin yüzünden yandım. Gül seksek dönme, el üstü dönmede kalmıştı. Şıp, şıp şıp şıp badem, fındık, el el üstü kepçe. Of, çok şükür bitti. Ben hep bunda yanarım, çünkü. İki dönme bir sepet, on şıp şıp bir avuç içi kepçe. Aaaa annem çağırıyor. Şu yemek vakitleri de ne çabuk geliyor. İyi ki bir sokağa çıkıyoruz. Hemen çağırıyorlar. Heeey çocuklar ben uyuyormuş gibi yaparım. Saat üçte kalkarım. Annem bırakmazsa pencereden atlarım. Gönül'lerin arka bahçesinde toplanırız. Hani fırın yapacaktık ya. Hani Allahaısmarladık. Güle güle. Sakın sahiden uyumayın.

İşte yerde yine toprak var. Biraz su koyarsan çamur olur. Vıcık vıcık. Oysa ellerimiz artık başka çamurlarla pis. Şu parmağımız da kıskançlık. Avucumuzun ortasında kötülük, tüm elimizde başkalarından çalın mış mutluluğumuz. Bir başka kirli yaşamdı o özlediğimiz, uzak uzak bir zaman önce. Şimdi düşlerimizin en büyük yerinde çamurlar var. Ah, ellerim parmaklarım, nerdesiniz? Islak, kahverengi toprak... Öz toprak.

Ben kavağın dibine, dibine yapacağım fırınımı. Ahmet el arabası ile kum getir. Ay, elbisem kirlendi işte. Önüne baksana. Ne sallayıp duruyorsun öyle çamurlu ellerini. Küreğim nerede? Kovamı alın ama sonra yine getirin. Benim fırının yuvarlak oldu. Üç pencereli, bir kapılı... Aaa kardeş bakma. Herkes bitirsin öyle bakarız. Gönülcüğüm senin işin bittiyse bana biraz yaprak getirsene. Fırının önüne koyacağım. Sanki çimenlikmiş gibi. Azıcık ta fındık kabuğu... Hani, dün yemiştik ya, onlardan. Börek yapacağım. Haydi, gidip ellerimizi yıkayalım. Ali burada dursun da kimse yıkmasın, fırınları. Yaa aptala da bak. Asıl o bozar. Geçenler de ninem pencereden bakıyormuş. Biz de yokmuşuz. Bütün fırınlarımızı yıkmış, ayağıyla pis ne olacak...

*
**

Masallar, toplar, öncüler, şekerler, taşlar, çamurlar, bebekler, sokaklar... Ve hep sokaklar. Sizi alıp düşlerimin en üst rafına yerleştiriyorum. Ve bir maydonoz bahçesi... Bir de bir maydanoz bahçesi hatırlıyorum. Evin arkasında, etrafı taşlı... O zamanlar güneş başka türlü doğardı teyzeciğim. Yağmurlar başka yağar, gök başka renk olurdu. Ben, sen; biz teyzeciğim; ikimiz o maydanoz bahçesini sulardık. Ellerin nasıl da bembeyaz, o yol yol buruşmuş, yanakların öylesine yumuşacık. Hani sen bir gün ne çok solucan toplamıştın, maydanozların arasından. Ya küçük ibriğimiz, çeşmemiz! En güzel masallarını maydanozların yanında anlatırdı. Oh, güneş, güneş ne kadar sıcak. Oraya gidelim yine. Islak toprağa, yeşile, maydanoz kokusuna... Sen yine elimden tut teyzeciğim. Ne olur saçlarını yine öyle topuz yap. Bembeyaz saçların. Beyaz benekli, uzun elbiseni giy. Sakın, ama sakın enfiye kutunu da unutma. Gözlüklerini de tak emi. Saçlarını da sen ör. Maydanozlar bizi bekliyor. Kökleri senin suladığın toprakta; ıpıslak...

Evet sizi çok seviyorum, masallar, sokaklar, şekerler... Sizi en üst rafına yerleştiriyorum, düşlerimin. Seni, teyzeciğim, maydanoz bahçesini; ikinizi, göğün bir noktasından bir ip sarkıtıyorum; uzun sağlam ve ikinizi ucuna asıp düşlerimin üstüne sallandırıyorum. Binlerce mumluk lâmba misali. Raflar aydınlansın diye.

Pazarlarda maydanozlar var. Tarlalarda, çarşılarda, bahçelerde, balkonlarda, mutfaklarda, yemeklerde... Ama hepsi pis kokuyor. Yaprakları çirkin. Uçları sarı sarı Maydanozları eken insanlar var. Toplayanlar. Sulayanlar, pişirenler, ayıklıyanlar, yiyenler, sevenler...

Oysa teyzeciğim tümü bundan öte uzak bir yabancı. İnsanlar ve maydanozlar... Artık toprak da başka kokuyor sanki!.. Ve ben insanları bu başka toprakta tanıyorum.

Bir Zamanlar

Bilmem kaç yüz güneş batışı önce senle beraber geçmiştik bu sevinçli yollardan. Saçların bembeyazdı. Elimi tutmuştun. Elim, elinde sımsıcaktı.

Hem biliyor musun, ben artık kısa etekli elbiseler de giymiyorum. Kurdele de takmıyorum. Tahta oyuncaklarım da yok. Askılı çantam, cepli önlüklerim... Kimse senin gibi masal anlatmıyor. Ellerim de çok üşüyor, hem. Artık her şey değişti. Senden arta kalan gülmeleri sondan üçüncü damlasına dek tükettim. Şimdi... Oysa söylemesem daha iyi olur.

Teyzeciğim, iyi ki sen yoksun. Çünkü.. maydanoz bahçemizin yerine çöp dökmüşler. Geçen gün gittiğimde gördüm.

GUY DUMUR'DAN
GÜRKAL AYLÂN

Kurban

Desen : Fikret OTYAM

Beni arkamdan vurdu bahar, beni toprağa, yağmur suyunun serinliği içine attı, yüzümü yemyeşil çimenleriyle temizledi bahar. Bunlar senin öpücüklerindi. Derken kış geldi. Keşke kıvrılmasaydım köşeyi, keşke geçmeseydim sizin sokaktan, ama başka türlü edemiyordum yalnızken elimden gelmiyordu geçmemek. Gözlerimi kaldırmama gerek yoktu; orada, göz düzeyinde, sokak fenerinin altındaydılar apaydınlık. Erkek, yukarıya kaldırmıştı yakalarını yağmurluğunun, tanıyamadım onu. Ama, elini atışından, saçından bildim diğerini. (Yalnız kokusu yeterdi saçlarının.) Büyüdükçe büyüdü yumruğum katalarına yaklaşırken; ikisine de birer tane indirdim, bir de sokak feneri.. bir yağmur gölü kadar. yağmur damlaları kadar parlak sokak feneri ve sonra karakoldaki mavi lâmba. Yapraksız, kuru ağaçlar pencere camlarına dayanmışlardı, polislerin iskanbil oynadıkları odada keskin bir ışık vardı. Tam altımızda metro işliyordu; (sıcaklığını duyuyordum ayaklarımın altında) bir ırmağa, bir boğa sürüsüne benziyordu, dağların, korkunç bir serinliğin tadı vardı kafamda. Bir yapının bol ışıklı, aydınlık bir penceresini gördüğümde aynı tadı bulmuştum. Gözlerimi yumdum, dağ yeniden bana dönecekti: çam ağaçları, son kar birikintileri arasındaki ilk nerkis, kereste kokusu, ormanın kokusu, karda esinin kokusu. Hepsini hepsini gördüm gözlerimi açtığımda.

Gözlerimi açmadım. Kapalı gözkapaklarının ardından, alnımın derisi içinden, kemikleri içinden, terim ve kanımdan gördüm onları. Nasıl tanımıştım, nasıl? Yoo, hayır, tanımamıştım ki. Kimdi o? Ya diğeri? Ya ben, öpüştüklerini görünce kendini yitiren, işin içyüzünü anlamıyan, anlamak öğrenmek için canını vermeğe hazır olan BEN kimdim? «Sen annenin kucağında değil miydin?» deyip bir güzel utandırabilirdim onu. Ama başka şeyler oldu işte; onların orada, sokak fenerinin altında durmları, sonra, ne bileyim, ayaklarımızın altından metronun geçmesi.. Ev, kocaman demir kapı, kaldırım ve zaman, olanca tezliğiyle üzerime geldi. Çıt yoktu ortalıkta; yalnızca, bir an için metro ve metronun beni onlara iten gürültüsü. Alnımı kaplayan terlerin arasından, onun gizli, örtük yüzünü, soluk ağzını ve gaz alevi gibi mavi - yeşil gözlerini gördüm. Önce adama vurdum; diğerine belki de vurmayacaktım, evet evet, vurmayabilirdim solgun dudaklarından kısa bir çığlık, fare ciyaklamasına benzer bir çığlık kopmasaydı. Beyninde çakan şimşekleri gördüm o an. Şimşek miydi, yoksa ateş mi? Nasıl, ne çeşit bir taç, ıslak saçları üzerinde daha güzel dururdu, bil-

temmuz ortasında erdek'te

Temmuz ortasında Erdek'te
İnsanlar balık, insanlar su.
Yangın süredursun kentlerde
Şimdi allık, pudra, kolonya yerine
Çıplak, yanık ten buğusu
Tüter mevsim boyunca Erdek'te.

Ve gereksiz bir şey elbise
Kadın, erkek bir strip-tiz, numara.
Çıplak kolu, bacağı, sırtı omuzu, göğsü
Temmuz ortasında Erdek'te
Allık, pudra, kolonya yerine havada
Balık, yosun ve yanık ten buğusu.

Ahmet ALTÜMSEK

miyorum. Ama kollarımdaki ağırlığını, saçının kokusunu, dokunduktan sonra elime bulaşan ıslaklığını pek iyi anımsıyorum; sonraları, elimi niçin cebimden çıkarmadığımı polis anlıyamadıydı: saçının ıslaklığını elimde tutmak, uzun zaman korumak, yitirmemek istiyordum. Şimdi elim, baharda, yani otların kar altından başlarını uzattıkları dönemde esen dağ esisinin kokusundan yoksun kalmaktansa ölümü yeğliyor.

Hastalıktan yeni kalkmıştım daha, metro geçer, ben bekler, sen gelmezken, ayağımın altındaki toprağın her titreyişinde bahar esintisinin mis gibi kokusuyla bana dönmesi bu yüzdendi. Seni ilk gördüğüm zaman, dışarıya yalnız olark ilk kez çıkıyordum. Daha önce kafamın içindeki çekiç gürültüleriyle uyumuş, aylar ayı, yıllar yılı arasıra göğü görmüş, çokça uzak kalmıştım ondan. Sonra bahar esintisi geldi, saçındaki nerkis, saatler, herkes için bir olan günlerle birlikte, ait oldukları yere döndüler. Senin ırmakta yıkanışını görmek için, kafamı soğuk su musluğunun altına koydum; sen giyinmeğe başlayınca başka yana bakmadım. Göğsün ekmek gibi bembeyazdı, başımı karnına dayadım, su damlaları omuzlarıma süzüldü; çıplak karnını öptüm öptüm üşümüş titriyordum. Çimenlere uzanmanı istiyemezdim. Sevmeği başaramadım seni o gün, hastabakıcı gelirse diye korkuyordum, korkmamam, yanıbaşında uzun süre. omuzlarıma dökülen saçlarınla sessiz ve kımıltısız kalabilmem için günlerde beklemem gerekti.

Seni görmeden önce ağlıyordum, görünce sustum. O herifin kollarında görünce seni, gene ağladım, ama yabansı bir zevk duydum vururken. Ipıslaktı elim gözyaşlarımdan, onlar güç verdi bana, bir boğa gibi vurdum vurdum, geçen yılki baharın bana döndüğünü duydum o zaman, elimde korudum saçının ıslaklığını. Birşey söylemedim polise; beni tokatlarlarken, seni ormana giden yolda, solgun yüzünü çevreliyen sarı saçlarınla, minik ağzın ve güzel gözlerinle ilk gördüğüm zamanki kadar olsun acı duymadım. Bir yumruk patlatmıştım yüzüne, ama çok kötü vurmuştum, biliyordum çok kötü vurduğumu, kanın akmalı ve bir taç olup başını süslemeliydi, sana o güzel tacı veren bendim.

Irmağın suyundan içtik. Güldük durduk katıla katıla, bütün tezliğimizle patikaya inerken gülmemi durduramıyordum, sen de gülüyordun ölesiye. Hâlâ işitiyorum kahkahanı; kırmızı rengi ve kokusuyla, tıpkı bir zamanlar - şu anda yerini anımsıyamıyorum - sahip bulunduğum küçük odam. Kahkahanı dinliyorum; kanımın içinde sallanan, tın! tın! tın! eden oyuncak çanlar gibi, kollarımı, bacaklarımı baştanbaşa dolaşmada; bu sese dayanamıyacak duruma gelince odama çıkıyor ve yağmurun yağışını seyrediyorum.

Çok geçmeden görülmez oluyor; çamurun içinde yuvarlanan, çabalayan bir vücut çıkıyor ortaya, bana benziyen bir hayvanın vücudu bu (köpek ya da kedi), çünkü yalnızım ve mutsuzum. Onu göremiyeceğimden korkuyorum pencerenin yanından ayrılırsam; yaşamım boyunca, kahve'lerde, caddede ya da şurada burada görmüş olduğum tüm kadınları anımsamağa çalışıyorum. Bir kurtulabilsem şu yerden acunlar benim olacak, sokaktaki kadınları bir görbilsem, ama bana, onun ölmediğini söylediklerindenberi polisten ve ona raslamaktan çok korkuyorum, inanmak çok güç buna, ölgün yüzünü yakından gördüm çünkü, ipek saçlarını, kıpkızıl tacı - kucak dolusu ölü yaprağa benziyen vücudu kollarımda.

Onunla geçen günlerimin önemli dört beş sahnesini çizmeğe çalıştım: birbirimizi ilk görüşümüz -ırmakta yıkanışı- Paris'e birlikte dönüşümüz -onu yağmurda saatlerce bekleyişim- sokak feneri altında başka birinin kollarında yakalayışım. İyi ama, sözgelimi, bekleyişi nasıl tanımlarım? Yüzlerce şey unuturum herkez, yazdıktan sonra usuma gelir. Beni bir öpüşünde bayılacak gibi olduğumu söylemiş miydim?

Olanı biteni unutturmak istiyorlar bana burada, ama ne çıkar bundan? Gölgelerinin gözüktüğü anı, yağmurluğun kalkık yakasını, sokak fenerini ve kaldırımdaki gölcükleri hiç görmeyecek, güzel başı üstündeki ateş rengi tacı unutacak, kopardığı çığlığı ve attığı kahkahayı hiç duymayacak, yabansı gözlerini hiç düşünmeyecek miyim yani? (sevişirken gözlerini kapardı; göğsünden, kollarından, bacaklarından hiç mi hiç çekinmezdim o zaman)

Kollar, bacaklar, karın. Çok iyi bilirim bunları; benim de kollarım, bacaklarım ve karnım var; elimi de, yazı yazarken görüyorum, ama onunkiler başka, bir yontunun kolları, göğsü ya da kalçaları. Soğuk ve beyaz. Nasıl da sevişirdik, hoşuma gidiyor bunu anımsamak, nasıl dolardı vücuduma kollarını, bacaklarını, nasıl boğulurdum altımda bir kayık gibi oynayıp dururken. Anımsıyor ve unutuyorum. Üzü-

cü, umutsuzlaştıran birşey bu. Hani uzun süre beklersin beklersin de, neyi beklediğini unutursun sonunda, ona benziyor. Burada olsaydı, herşeyi anlatırdı bana, yine sevişirdik belki de, nası sevişildiğini unutmuş cimama rağmen. Bütün bunları unutabilir mi insan? Bir süre önce hastabakıcıya açtım içimi. Güldü ve bunlarla kendimi üzmemem gerektiğini söyledi. Hem yaşlı, hem çirkin hastabakıcı; korkuyorum ondan. Saçını hiç görmedim. Bir gün örtüsünü açar da, kanatları, tüyleri yoluk bir kuşa benziyen sarımtırak ve yumuşak kafasını, hattâ beynini görürüm, diye korkuyorum. Okşamağa bayılırım bir kadının saçlarını.

Tepesine indirince yumruğumu, kollarıma düştü; yağmurlu, ipince saçlarını elimde tuttum. Yanmasını ve soğuk kokusunu elimin içinde sakladım, yağmur ve baharın kokusunu, tatlı kan kokusunu; altından, sokak feneri altından, onun saçları, kusursuz vücudu altından geçen metronun çıkardığı gürültü gibi, kanım da bir ses çıkarıyor dolaşırken, ırmağın akışına benzer bir ses. Onu öyle kaskatı, kollarımda salladım: ırmağımı, çağlayanımı salladım. Seni ilk gördüğümde, koskoca bir ormanı sallayacak kadar güçlüydüm; şimdiyse öylesine zayıfım ki, yatağıma bile taşıyamıyorum seni, anlıyorum uçsuz bucaksız gri göğün pencereden taşıp gözlerime geldiği sıkıcı odamdan kaçmak istediğini.

Kapı açıldı. Ürktüm bayağı, kimse girmedi. Yerimden kalktım kapamak için, sersemledim, senin geldiğini anladım ossaat, saçlarının, omuzlarına dökülen rengi bozuk, koyu kan içinde yüzdüğünü görünce korktum ama. Oh, hayır! Kan görmek istemiyorum! Ya gözlerin nerde? İncecik kolların, açık ağzınla ürkütüyorsun beni, zor tutuyorum kendimi bağırmamak için; bağırırsam eğer seni uzaklaştırırlar, bense burada olmanı istiyorum, böyle solgun ve ölgün. Kapıyorum gözlerimi, benimkilerle yer değişiyor gözlerin şimdi. Yanaklarımı dolaşan aynı kan mı?

Aynada kendimi seyrettim. Ben de çok solgundum, fakat bir yanımdan kan akmıyordu; bahar esintisini düşünerek soğuk suyla yıkandım, daha iyiyim böyle; hâlâ odadadır sanıyorum, göremiyorum oysaki. Nefret ediyorum ondan. Yüzünü avuçlarım arasına alıp sıkmak, sıkmak... Yüzü ne güzel, korkuyorum ondan; ağzından ve göğsünden daha güzel bir çiçek var mı? Bir hareketle koca gövdeni devirecek kadar büyük mü elim, bacağını vücuduma nasıl dolar, öpücüklerime nasıl gülersin? Açık olan bir şey varsa, benim gülmediğimdir o da. Ya o herif, ya o güldü mü? Nerde o- Öldürdüm mü onu? Şimdi derin, kemiklerin üzerinde çırılçıplak uyuyacak olan o mu? Yoksa yine ben miyim de haberim yok?

Yanıbaşında her gece yerimi bir hayvanın aldığını düşündüm; bir hayvan ki o benim, ama bir ayıbalığının sarı benekli, ıslak derisini sırtına geçirmiş bir köpeğe benziyor. Seni birkaç gün önce yanında bu köpek olduğu halde gördüm, bir bulut denizinin üstünde uçuyordun. Saydam giysilerin en küçük bir dalgacık bile yapmıyordu, ıslak derili köpeğin kendimden, tutsağından başkası olmadığının geç farkına vardım.

Bir gün, beni bu köpek görünüşüm altında, öldürmeğe çalıştığım o herifle sevişmeni seyretmeğe zorlayacaksın, ben de suratı meydanda olmayan o kalkık yakalının seni zevkten nasıl inlettiğini göreceğim. Burada da her gece inleyen bir kadın var, ama acıdan inliyor o, bir köpeğe benziyor, burada hepimiz birer köpeğiz çünkü. Suratını görmedim o herifin vururken; hemen yuvarlandı yere, hiç karşı koymadan, mendebur suratını göstermeden içine düştüğü bir kara su gibiydi kaldırım. Bir kum torbasına vurmuştum sankı. Yatağa yumruğumla vururken aynı şeyi duyuyorum; karakolun mavi ışığı gözlerimin önünde parlıyor, sonra kendi yüzüme vurmuşum gibi, yumruk benim surata iniyor.

Bu renkler, bu sesler miydi beni hergün mahveden, diyorum bazan kendi kendime: sözgelimi, üzerinde kandan bir taç olan sarı saçı. Yüzü ve yumruğum; yumruğum deniz kenarında bulunanları andıran bir cam yuvarlağa, alnına çarptı. Biliyor musun, üzüntüsü hâlâ içimde. Yumruğumda, alnımda her an binlerce cam parçası kırılıyor ve çok üzüldüğüm zaman, her renkten birer mermer taşı oluyorlar. Gözkapaklarım altında, ağzımın içindeler, uyurken, boyuna kusuyorum onları; karnımda, kulağımdalar. Kemiklerimi kemiren ses, sahilleri kemiren denizin sesi kadar gür. Dalgalar, tuzlu esi, kum, herşey gözlerime, ağzıma, kulaklarıma doluyor, cam yuvarlaklar dişlerim arasında çatlayıveriyorlar. Görünmüyor ama, sana vurduğumda nasıl kan aktıysa, benden de öyle kan akıyor. Kanım tuz-

seviye uzanan dudakların

Seni sevmek bir savaştı uzaktan.
Sular gibi dudaklarımız vardı.
Kıyı boyunca azalan teknem midir o batan
Gülüşlerindir o uzak saçlarını götüren ülkesine
Her yalnızlık gibi bir aşk
Korktum seni görünce bir aşk demekti bu
Ben hey biraz sakalsız asker
Dünyan mıdır seviye uzattığın öyle
Şimdi birazdan tırnakların uzayacak güleceksin
Nedir sevdiğin öyle sular gibi mutlu
Silâhlar kadar mı acı o öpüşlerin
İlk korkusu gülüşlerimizin büyütür gözlerimizi
Odam. İstasyonlar kadar dolu dudakları
Bir yorgun çaydır belki, içilir akşamları
Bir isyanı yaşatır dudaklarımız
En olumsuz ülkelerinde aşkımızın
Sevmek seni bir kadar
Büyük ve acı.

Özkan MERT

lu kayalardan yapılma, yuvarlanıp duruyorlar içimde. Sabahleyin ıssız bir kıyıda yatmaktayım, çıplak ve beyaz vücudumu, denizi görüyorum. Başlıyorum ağlamağa.

Görüyorsun ya, gece gün çevremde olup bitenden haberdarım, hiç yakınmadan, başa gelen çekilir diye bütün bu sıkıntılara katlanmağa başladığımdanberi.

Pencereye gittim ve açmam yasak edildiği halde açtım; yağmur durmuş ve bulutlar hafifçe kızarmıştı. Bu kasvetli odaya bırakıldığım günden bu yana ne zaman yağmur yağsa, güneşin çok uzaklarda da olsa, zamanın öbür yanında da olsa var olduğunu düşünmek sevindiriyor beni. Oraya gitmem mümkün olsaydı, gidecek gücü bulamazdım kendimde, kısa bir süre önce bir ağaç dibinde gördüğüm göle benzeyen ilk yağmur gölü beni durdururdu. İlkin ağaca baktım; sonra korkmağa başladım ölü dalların ardındaki kızıl gökten, yayılmakta olan karanlıktan; bir otomobil sesi uzaklarda, bana niçin burada, bu camın arkasında kaldığımı anımsattı. Bir yağmur gölü vardı ağacın dibinde, geri çekildim titreyerek. Eminim ki, bir dakika daha kalsaydım, yanyana görecektim ikisini de. Onu kolundan, ya da omuzlarından tutmakta özgür olan adam, belki de yüzünü gösterecek ve tutsaklığıma gülecekti. Aynı kara göldü. Başı kaldırımın kenarına çarpmasın diye kollarıma almıştım güzelimi. Öldürmek istiyordum onu, yumruğumu gözlerine batırmak, boğmak, ne bileyim, kaldırıma düşüp yaralanmasına olamak vermiyecek herhangi birşey yapmak istiyordum.

Artık iyice biliyorum ki, ne o var, ne o yumuşacık omuzları, ne de ağzında, ellerinde bahar esintisi olduğu halde bana geldiği gün. Dün kafam karıştı, güç belâ anımsayabildim: bahardan sonra kış geliyordu ve onu yarı yarıya öldürdüğüm için beni sevmesine olanak yoktu.

Kafamdaki acının, benden vuruşuma karşılık aldığın intikam olduğuna inanıyorum; ne kadar acı çektiğimi bilseydin keserdin işkenceyi. Seviştiğimiz günler, avuturdun beni üzüntülüysem. Peki ya öbürü, onu da onu da avutuyor muydun? Bej renkteydi yağmurluğu, yakası kalkıktı; şapkası yoktu, senin güzel yüzünü saklayan bir kara örümcek gibiydi. Elimle ezdiğim bir örümcek. Vurdum, vurunca onu yukarıya bağlayan iplik koptu; ayaklarımızın dibine düştü. Kollarıma aldım kızımı, kanlı yüzü geriye düşmüş, vücudu vücuduma değiyordu ilk kez olduğu gibi.

Koca kış geçmiş ve sıcaklar başlamıştı. karın yerini alan ot ve çiçekler senin vücudunun kokusunu taşıyordu. Giysilerini çıkardı, başını saklayarak, yarı soyunuk, ayakta durdu, uzun bacakları vardı. Sen bir çiçektin benim yanımda, ya da gözleri kapalı küçücük bir hayvan, kokusunu hiç unutamadığım kar gibi eriyen göğüslerini okşamaktan bıkmıyordum. Saatlerce sessiz kalmanı istiyordum, hiçbirşey başlamasın, hiçbirşey bitmesindi, işte şimdi çam ormanında yatıyorsun, sonra yeniden sokak fenerinin altında, yüzün kan içinde, kollarımdasın, metro ırmak gibi akıp gitmekte.

Sık sık kollarıma alırdım seni, dudağım dudağına değinceye dek sarılırdım, seni o yabancıyı öperken gördüğüm son geceki kadar yalnız, bırakılmış ve mutsuz duyardım kendimi herkez. Bundan sonra öylesine hastalandım ki, herşeyi unuttum; bir sabah saçındaki yağmur damlalarının kokusunu taşıyan esinti açık pencereden bana döndü; uçtun bana varmak amacıyle, odama doluverdin. Beni ölümünün ağırlığıyla doğdun geceleyin, öyleki, ne konuşabildim seninle, ne dokunabildim bir yerine. Biraz daha uyumağı çok istiyorum, ama çok geç. Dağ, senin sessiz gülüşün, gri gözlerin, vücudunun sıcaklığında geçirilmiş uzun saatler, tüm korkularım, sokak, kapının önündeki o çift, gözlerimi yakan o acı, ağzımdaki kanın tadı, hepsi hepsi bana döndü yeniden.

BEHİÇ DUYGULU

Bir sevinç Bir üzüntü

Sabahın alaca karanlığı. Sis sarmış ortalığı. Valizim elimde gene yollardayım. Ama artık aynı, belirli yerlere kaçmak bana usantı verdi. Otobüslerde, trenlerde pencereden gene o dağları, ovaları, istasyonları görmek varılması uzayan bir hedef gibi yoruyor beni, huysuzlandırıyor. Boş, böyle sessiz bir sabahta caddeleri adımlarken uyuyan dostlarımı düşünüyor gülümsüyorum. Az sonra tekdüzen hayatlarına uyanacaklar. Asık yüzler, huysuzlanmalar, homurtular... Tekrar gülümseyip kendimi kıskanıyorum. Hemen bu sevinç gölgeleniyor! Gene bir şeyler unutmuşum. Yolculukta unutmamak için olanca dikkatimi harcadığım, gene de unutmaktan kurtulamadığım bir şeyler. Kovuyorum üzüntümü, valizimi öbür elime aktarıp yeni bir canlılığa giriyorum.

Akşam harita önümde uzun uzun düşündüm. Görmediğim bir yere yeni yollardan gitmek.. Köyler, köy kahveleri, bir dağ kenarına, bir yol üzerine, bir yamaca kuruluvermiş sarı ışıklı küçük ilçeler vardı. Beş adımlık caddelerini bitirdiniz mi kurtuluşu ister istemez duman içinde kaybolmuş kahvelerde bulurdunuz.

Soğuk bir kış gününde bilmediğim köyleri dolaşmak, benden bezgin insanlar görmek, sonra daha bir yorgun dönmek. Tahta basamaklı, parmaklıklı hanlar, sert, soğuk yataklar, kirli yorganlar, eşek anırtıları... Bunları yaza bırakıp birazını bildiğim, birazını bilmediğim yollardan uzun zamandır övgüsünü duyduğum bir dağa uzattım parmağımı. Otobüsü yolları düşünürken uyuyakalmışım. Sabahla birlik yollardayım işte. Adım adım garajdayım.

Otobüs yükselip alçalan bir melodi gibi hızlanıp yavaşlayarak hanidir yollarda. Hava açıp kapıyor. Su birikintileri, çaylar, dereler. Ova sıkıştırılmış toprak gibi iyice yapışmış. Sürülmüş tarlalarda, otlaklarda bir ölülük. Dinmiş bu toprak. Taksi! diye haber veriyor muavin arada. Şoför sağa çekilirken işaret veriyor. Daaat! diyen bir kornayla yankılar bırakarak geçip gidiyor özel arabalar, kıvrıla kıvrıla kayboluyor. Canım sıkılıyor! Yıllardır insan boyu ekin görmüyorum bu tarlalarda, bel boyu tütün dallı budaklı pamuk görmüyorum. Ot basmış kavruk ekinler, toprağı örtemiyen tütünler. Canım sıkılıyor başımı sallıyorum!

Çıplak dağlar, kel, bakımsız, yaşlı, erken kocamış çamlar. Canım sıkılıyor! Akşam üzeri. Ellerinde çıra demetleri köylü çocuklar yollarda. Pörsük memeli inekler, zayıf buzağılar, halsiz öküzler yollarda. Kucağında yeni doğmuş bir kuzuyla, sürüleriyle çobanlar yollarda. Az görünüyor bana. Şu kuzular, nesli hızla tükenen tarihî hayvanlar gibi geliyor, canım sıkılıyor! Özel arabalarıyla yanlarında güzel karıları geziye çıkmışları görüyor kızıyorum. Sonra gezmenin, dinlenmenin de bir hak olduğunu hatırlayıp yatışıyorum. Ardından kendime kızıyorum. Sanata, ileri olma düşlerime kızıyorum. Hemen inmek otobüsten dağlara, tarlalara koşmak şu ne kadar sürülse yere yapışmışlıktan kurtulamamış toprağı, havalanamamış toprağı incelemek, istediği gübreyi vermek rüzgârla sallanan insan boyu ekinler arasında kaybolmak, verimli, sarı, başakları okşamak, bel boyunda tütün tarlalarında şakır şakır tütün kırmak sabahlara dek, pestil pestil, kucak kucak taşımak küfelere. Dağlara koşmak, çıplak tepeleri oğalamak oğalamak. Sıktıkça büyüyen, gelişen göğüsler gibi oğaladıkça ağaçlar fırlatmak. Çamlar, kayınlar, pelitler, kara salkımlı bağlar... Of of canım sıkılıyor başımı sallıyorum!

Bana sürülerimiz her gün biraz daha azalıyor, hayvancılığımız ölüyor, sularımız daha cansız akıyor, ormanlarımız yıl yıldan saçlarımız gibi seyreliyor geliyor. Yollarda akıp giden, gelip giden taşıtlara bakıyor biz bu yurtta misafir miyiz diyorum, biz bu gerçekleri görmüyor muyuz? Toprağı eme eme ne hale getirmişiz, hayvanları kese kese ne hale getirmişiz. Bir mirasyedi gibi harcıyoruz. Biraz daha fazla kazanmak, biraz daha fazla harcamak, karşımızdakinin kesesine darı ekmek için yalan söylüyoruz, gücümüzü onu kandırmada topluyoruz. Herkes birbirini aldatıyor, kafesliyor. kandırıyor, sömürüyor sonra gelsin gezmeler. Yorulmuşuz dinleneceğiz. gelsin gezmeler. Şoför de ne zaman güzel bir melodi çıktı şırak çeviriyor düğmeyi. Kızıp bakınıyorum sesim çıkmıyor. O pis müzik, o udlu, darbukalı, o yayvan baygın sesler üşüşüyor sinekler gibi, o naralar. Otobüs durup yolcu alıyor fasıl denen o udlu tefli yaygaralar daha bir belirginleşiyor. Kızıp bakınıyorum sesim çıkmıyor.

Dereler görüyorum çınar ağaçları uzanmış inceli kalınlı, biraz daha sık olsalar diyorum. Otlaklar görüyorum kel kör niye daha yeşil değil diyorum. Sürüler görüyorum kuru çalılar arasından yeşillikler arayan, üzülüyorum.

Bizi afyon yutmuş gibi uyutan radyo hâlâ şoförün elinde; çevirip duruyor düğmeyi. Batı müziği.. Biraz dinliyoruz, kapamasın diye bakıyorum yüzüne, çat kapatıyor; kızıyorum.

Dört yol ağızları enginar bahçeleri, dört yol ağızları patates tarlaları, dört yol ağızları zeytinlikler. Kızıyorum sesim çıkmıyor.

Öfkeli ikinci ben şırrak açıyor kapıyı bir meydanda, inip dikiliyor. Brötanya'nın dört yol ağzında çarmıha gerilmiş Sarı İsa'sı gibi diki-

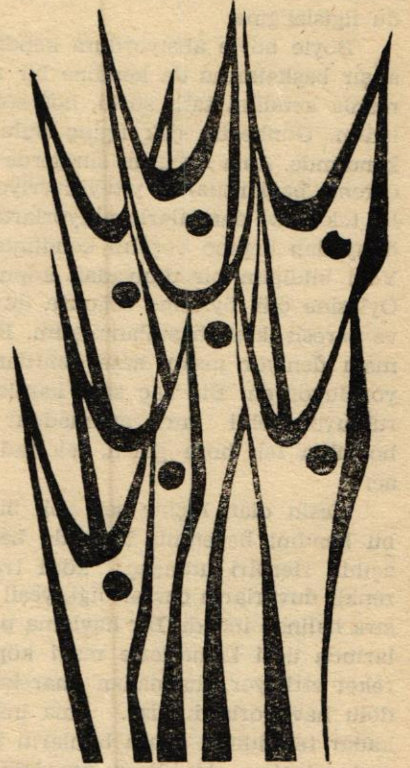
liyor. Gauguin'ler resmimi yapsın, acılarımı, kederlerimi çizsin diye dikiliyor, kollarını kaldırıyor karanlık bastırıyor.

Sabahleyin gözümü açtığımda sağlı sollu çamlar arasından geçiyorduk. Ağaçlar gençleşiyor, yükseliyor, taze sürgünler, yeşil canlı yapraklar umutlarımı besliyordu. Kar yağmış tepelere. Oralara ulaştıkça karlı dalların beyazlığında içim yıkanıyor. Aşağılara inip yukarılara çıkıyor otobüs homurtularla, deniz kenarına ulaşıyor. Artık bir yanımız yeşil, bir yanımız mavi derinlerde. Sürüler çoğalıyor ovalarda. Sabah ayazında kepeneği içinde yere oturmuş bir küçük el sallıyor. Zeytinler gençleşiyor, ağaçlar sıklaşıyor bir süre. Memeleri gerilmiş bir inek başını uzatıyor yola, besili buzağılar yayılmaya götürülüyor. Bir söğüt altında, su içinde birkaç ak ördek, ötede tarlasını süren çiftçi. Kayıp oyuncağını bulmuş çocuklar gibiyim. Derinlerde çizgi çizgi bir burukluk umutlanmaya, sevinmeye çalışıyorum. Artık otlaklarda sürüler, yamaçlarda sürüler. Ağaçlandırılmaya başlanmış bir iki dağ. Küçük, sık sık çamlar çalılar arasında. Aşılanmış delice zeytinler, bağlar. Fabrika dumanları şehirlere girip çıktıkça. Deniz altımızda hep mavi, uzanıyor uzanıyor içeriye doğru. Otobüs virajları döndükçe yeni bir homurtuyla, umutla atılıyor, atılıyor. Ağaçlara, sürülere, derelere bakıyorum. Dağlardan sular inmiş yollara onlara bakıyorum. İçimde bir eziklik dört bir yanı dinliyorum.

Dağlarda morun nüansları, yamaçlarda, ovalarda yeşilin nüansları. Küçük küçük açıklıklar, tarlacıklar tepelerde. Su arkları tarlalarda. Güneş bir vuruyor camlara, bir çekiliyor. Dağlarda cansız kış güneşi. Bir ışıtıyor bir karartıyor tepeleri. Deniz kenarında, yeşillikler, ağaçlar arasında sağa sola sallanarak otobüsümüz koşuyor koşuyor...

WOLFGAG BORCHERT'DEN
SEVGİ NUTKU

Sarı hindiba

Desen : Salih ACAR

Arkamdan kapandı kapı. Sık olan bir şeydir bu, kapının birinin ardından kapatılması. Kitlenmesi de bilinir. Ev kapıları kitlenir ve insan ya içerde kalır ya dışarda. Ev kapılarının böyle kesip atan, ayıran, koparan bir yönleri vardır. Ve kapı arkamdan kapandı işte, yok itildi, çünkü çok kalın bir kapı bu, çarpılması olmayıp itilmesi olan bir kapı. 432 numaralı çirkin bir kapı. Bu numarayla çelikle kaplı oluş özellikleri bu kapının- onu böylesine gururlu, yaklaşılmaz yapan, sağırlığı, en içten yakarışlara aldırmazlığı veren ona.

Işte bu biriyle yalnız bıraktılar beni, yalnız bırakmadılar, birlikte hapsettiler, en korku verenle yalnız bıraktılar beni: kendimle. Biiir misin nasıldır, sana kendini yüklemiş olsunlar, sana kendini ayırmış olsunlar nasıldır bilir misin? Korkunçtur demiyeceğim, ama evrende yaşanılabilecek daha ilginç bir yaşantı olamaz derim. Kendiyle yüz yüze gelmek. İşte 432 no. lu hücrede karşılaştık biz. Çıplak, çaresiz, içimize dönük bakışlarla, bütün kaçışlardan uzak, sığınabileceğimiz herhangibir eylem olmaksızın. İçmek ya da kırmak için bir şişe, kendini asmak için bir mendil, kaçmak, ya da damarlarını kesmek için bir bıçak, yazmak için bir tüye bile sahip değilken -hiçbir şeysiz, bir kendiyle olmak.

Dört çıplak duvarlı odada berbat azdır bu. Bir örümcek bile daha az yoksuldur- daracağını ardında taşır o, yenikliği ya da yeniden başlamayı seçebilir. Düşerken bizi tutabilecek en incesinden bir iplik olsun var mı? Kendi gücümüz? Tanrı tutar mı bizi? Tanrı -ağaçları büyüten, kuşları uçuran güç o mudur?- hayat mıdır Tanrı? Öyleyse bazı bazı tutar bizi- biz istedik mi tutar.

Güneş, penceremin parmaklıklarından ellerini çekip köşelerden çıkınca karanlıktan bir şey gelir bana -bu Tanrıdır, derim. Biri kapıyı mı açtı? Artık yalnız değil miyim? Soluk alan, büyüyen bir neni seziyorum. Çok dar oluveriyordu hücre. Duvarlar yumuşamalı diyordum- burada olan ve kendine Tanrı diyen bir şeyi sağdırmak için öyle duyuyordum.

Sen, 432 no, lu insancık, geceye sarhoş ettirme kendini! Korkun seninle birlik. Sonra hiç. Gece ve korkun, korku bitimsiz, geceyse korkunç, onunla yalnız kaldık mı bir hortlaktan korkunç olabilir.

Ay damlarda geziniyor şimdi, duvarlarımı aydınlatıyor Maymun sende! Duvarlar darlıklarının doruk noktasındalar şimdi. Bir portakal kabuğunun boşluğunda. İyi denilen Tanrıysa yok. Burada, seninle konuşan senin için. Senden bir Tanrı o belki. Sensin! Sen de Tanrı değil misin, her şey, örümcek, uskumru, hayat, hepsi Tanrı. Ne çok şey Tanrı. O denli çok şey ki -bu hiç olmaması oluyor. Sonrası hiç ve bu hiç bizi yenik düşüren hep. Bir ceviz gibi kapanık hücre kapısı- hiç açılmamış gibi, kendiliğinden açılmadığını herkeslerin bildiği -birilerinin kırması gereken- öyle kapalıydı kapı. Kendimle yalnız bıra kılan ben dipsize düşüyordum sonra. Korkak! diye bağırıyordu örümcek, onbaşılar gibi. Rüzgârın yırttığı ağlarını, karınca yılmazlığıyla baştan örerken. Ve beni, 61 kiloluk beni en incesinden iplikleriyle sarıp

kurtarıyordu düşmekten. Teşekkürlerim ulaşmıyor du ilgisizliğine.

Böyle böyle alışıyordum kendime. İnsan çabuk alışır başkalarına da kendine bir türlü alışamaz. Zamanla kendimi tatlı sözlü, hoş sohbet bulmaya başladım. Günbegün çok ilginç buluşlara duruyordum kendimde. Ama bu uzun sürelerde her şeyle, hayatla, evrenle bağlantılarım yiti-yitiveriyorlardı. Günler hızla, tek düze damlalarla akıyorlardı benden. Gerçek dünyadan hepten boşalıp kendimle doluyordum işte. Yeni bildiğim bir dünyadan kopuşumu yaşıyordum. Öylesine ölü, öylesine soğuktu duvarlar -umutsuzluk ve çaresizlikten hastalanmıştım. Bir kaç kez haykırmayı deniyor insan- ama yanıtlanmadı mı çağırısı, yoruluyor da. Bir kaç saat kapıları, duvarları yumrukluyor belki -ama açılmadılar mı sızlıyor elleri- boşlukta tek hoşa giden, tek tad oluyor bu küçük acı

Kesin olan hiçbir şey yok bu yeryüzünde. İşte bu kendini beğenmiş kapı da benzerleriyle birlikte açıldı. Herbiri utangaç, kötü traşlı bir adamı gri renkli duvarların çevrelediği, yeşil çimenli avluya bir sıra halinde iteledi. Bir havlama patladı sonra -karınlarında deri kemerlerle mavi köpeklerden. Bizi hareket ettiriyor, durmadan hareket ediyor ve korku dolu havlıyorlardı bize. Ama insan korkuyu yeteri kadar tanıdıktan sonra bunların soluk, mavi üniformalı adamlar olduklarını ayırdediyordu.

Yuvarlak çizerek koşuyorduk. Gökle, güneşle karşılaşıvermenin şaşkınlığı atlatılınca koşulduğu anlaşılıyordu. Kendi gibi derin derin soluk alan, 70, 80 adamla. Ve hep yuvarlak çizerek -tahta terliklerin ritmiyle- beceriksiz, utangaç ama yine de yarım saat öncesinden mutlu. Suratlarındaki havlamayla o mavi üniformalılar olmasa saatlerce böyle koşabilirdi insan geçmişi ve geleceği olmaksızın, anın tadına vararak : Soluk almak, görmek, yürümek!

Başlangıçta buydu; bayramdı, küçük mutluluktu. Oysa zamanla -aylarca tadına varıldı mı- yetinemez olurdu insan. Küçük mutluluk yetmez olurdu. Bıkardı, itildiğimiz bu yaşamın hüzün damlaları bardağımızı taşırmaya başlardı. İşte o zaman bu yuvarlak çizen koşumuz acımız olurdu. Bitimsiz göğün altında gülünç bulurdu insan kendini. Önümüzden koşanla ardımızdan geleni dost, yoldaş bulmaz olurduk, cesetlerdi onlar bu koşuya sırf midemizi bulandırmak için katılan cesetler. Sonsuz bir çit duvarına çakılmış yüzsüz çitlerden biri olurdu insan, ah! nasıl bulandırırlardı adamın içini. Aylarca gri duvarlar arasında, soluk, mavi üniformalıların havlamalarıyla koşuldu mu böyle olunurdu.

Benim önümdeki eski bir ölüydü. Ya da gülünç bir şeytan tarafından görülmeğe değer şeyler müzesinden alınıp buraya fırlatılmıştı; Normal bir insanmış gibi hareket etsin diye -oysa çoktan ölmüştü o. Evet. Çünkü keli; kirli, gri saç tutamlarıyla çevreli keli; canlı keller gibi parlamıyordu. Günes, yağmur yansırdı ötekilere- yok bu kel parlamıyordu; donuktu, kumaştandı sankı. Bu yapma, bir şeye benzetilmek istenmiş, önümde durmadan koşmasaydı bu keli bir perukaya ait sanabilirdi insan. Üstelik ne okumuş adam, ne de alkolik perukası, yok bu sadece bir kırtasiyeci ya da sirk palyaçosu perukası olabilirdi. Dayanıklı bir peruka bu. Kötülüğe tınmıyor bile. Ardından gelenin kendinden nefret ettiğini biliyor da tınmıyor. Evet! nefret ediyorum ondan. Neden bu peruka- ben bu adamın tümüne böyle ad veriyorum, daha basit bu- neden bu peruka önümden gidiyor, önümde yaşıyor? Uçmayı bilmeyen serçeler dam kenarlarından ölüme atılırken o neden soluk alıyor? Ben bu perukadan korkak olduğu için de nefret ediyorum. Hem nasıl korkak! Bizim için hiçbir duygu taşımayan gri renkli duvarlar arasında aptalca günlük koşusunu yaparken duyuyor nefretimi. Korkmasaydı bu duvarlar bir gece gizliden buradan kaçarlar, bakanlarımızın oturdukları villâları çevreleyiverirlerdi.

Ne zamandır bu perukayı niçin hapsettiklerini düşünüyorum. Ne yapmış olabilir? Şu bana dönmekten bile korkan. Oysa durmadan eziyet ediyorum ona. Durmadan topuklarına basıyorum -bilerek tabii- ciğerimden 125 gr. lık balgam tükürür gibi garip sesler çıkarıyorum, sırtına tükürürcesine. Her seferinde yaralanmış gibi sarsılıyor da kendine acı verene başını döndürecek kadar yüreği yok. Hayır bunun için fazlasıyla korkaktı. Başını birazcık yana çevirir ama gözlerimiz karşılaşacak kadar yapamazdı bunu.

Ne halt etmiş olabilirdi? Zimmetine para geçirmiş ya da çalmıştır. Ya da cinsel bir coşkunlukta bulunuverip linç edilmekten zor kurtulmuştu?

Topal bir Eros'un etkisiyle bir an için korkaklığından sıyrılıp bir iğrençlik olmuştu belki. Şimdiyse bir kez olsun bir şeye cesaret etmiş olmanın sevinci, şaşkınlığıyla önümden koşup duruyordu. Ama şimdi gizliden titriyor arada, çünkü ben, onun kaatili arkasından geliyorum. Ah! nasıl kolayca öldürüveririm onu. Şöyle ayağımla bir çelmecik. O zaman leylek bacakları birbirine dolanıp düşürüverirler onu. Kafasında açılan delikten havası tembel bir öflemeyle uçuverir. Bisiklet lâstiğinde olduğu gibi. Ortadan ikiye ayrılıverir kafası, sarımtırak beyaz balmumumdan akan kırmızı mürekkep -bir kaç damlacık- bıçaklanmış komedi oyuncusunun mavi, ipek buluzundaki vişne şurubu lekeleri gibi sahtedir.

Böylesine nefret ediyorum ondan. Bu yüzünü hiç görmediğim, sesini hiç duymadığım, yalnız naftalin kokusunu ansıtan kokusunu bildiğim heriften. Onun -perukanın- yumuşak, isteksiz, heyecansız bir sesi vardır yüzdeyüz. Muhallebiye benziyen parmakları denli güçsüzdür sesi. Gözleri ineklerinki gibi patlak, alt dudağı durmadan karamele yemeğe istekli bir sarkıklıktadır. Ufak, güçsüz bir kırtasiyecinin tadalmayı seven suratı vardır onda. Ebe ellerine benzer elleriyle bütün bir gün yazı defterlerinden aldığı beş on kuruşu okşar durur.

Hayır, hayır peruka üstüne başka söz istemez! O denli hınçlıyım ona. Bu kızgınlıktan soyunmam bir an meselesi. Yeter, hiç söz etmiyeceğim ondan artık.

Oysa sözünü etmek istemediğim insan, kırık dizlerle, bir melodram müziğiyle, durmamacasına önünde koşarsa kurtulamazsın ondan. Sırtının, elinin uza-

namadığı bir yerindeki tatlı kaşıntı gibi onu düşünmek, duymak, ondan nefret etmek zorundasındır.

Bu perukayı öldürmeliyim ben. Ama bana berbat bir oyun oynamasından çekiniyorum. Bana eski bir sirk palyaçosu olduğunu hatırlatan aşağılık bir sırıtışla kanından sıyrılacak: fazla su kaldırmayan adamlar gibi fazla kan tutamadığını gösteren utangaç bir sırıtışla. Hapishaneyi elleri üzerinde dolaşıp eşek yerine koyduğu gardiyanları deli edicek, sonra yapma bir korkuyla hapishane duvarına sıçrayıverip yer bezine benziyen dilini bize çıkaracak ve kaybolucak.

İnsan kendi üstüne düşünmeye, uyanmıya başladı mı neler olabileceğini tahmin etmek güç. Önümde gidene -perukaya- duyduğum hıncı anlamsız ve nedensiz bulma -insanın öyle durumları oluyor ki nefreti taşıyor, kendi sınırlarını aşıp sarıyor insanı, kendini bir daha bulamamacasına sarıyor. Biliyorum çok zor beni dinlemek. Ama dinleme beni, benimle bu duyarsız duvarlar arasında dön- ve vücudun benim arkamdan gelsin. O zaman benden ne kadar çabuk nefret edebildiğini göreceksin. Ve bizimle (biz diyorum çünkü hepimiz aynı durumdayız) bu felçli böğürlü yuvarlakta dönersen, sevgilerden öylesine boşalırsın ki nefret bir şampanya gibi köpürüverir içinin boşluğunda. Bu boşluğu duymamak için seve seve köpürtürsün onu. Boş bir yürek, boş bir mideyle yakınındakini sevme arzuları duyabileceğini sanma sakın.

İyi bir aydın olarak peşimde koşarken sadece ve sadece sıska omuzlarımı, içi boş denebilecek pantolon kıçımı göreceksin. Ama en çok bacaklarımı görmek zorundasın. Bütün ardadamları önadamların bacaklarını görürler. Ve onların adımlarına ister istemez uyarlar. Ve yürümem olmadığını anladığın zaman nefret, kıskanç bir kadın gibi bırakmız olur seni. Ger çekten yürümem yoktur benim. Yürümesi olmayan insanlar vardır, adımları bir türlü birbirine uymaz bunların. Çeşit çeşit adımlarını bir ritme sokmak imkânsızdır.

Böyle biriyim bende. Bu yüzden nefret edeceksin benden arkasından geldiğim için anlamsız, nedensiz bir nefret duyduğum perukaya beslediğim hıncın aynını duyacaksın bana. Çekingen, güvensiz adımlarıma ayak uydurabildiğin an bakıcaksın ki; tabii, canlı adımlarla yürümeğe başlamışım, bu adımlara alışmanla benim korkak, dalgın adımlarım dikilecek karşına. Benden sana hiç bir dostluk, hiçbir sevgi isteği gelmiyecek. Nefret etmelisin benden. Bütün arka adamlar, ön adamlardan nefret ederler.

Oysa ön adam başını çevirip arka adamla gözgöze gelmeyi denemiş olsaydı belki değişirdi iş. Ama ön adamlar hep önlerindekiyle ilgililer ve ondan nefret ediyorlar. Oysa arka adamı yadsıyorlar orda önderler çünkü.

Gri duvarlar arasındaki yuvarlağımızda böyle bu-belki de heryerde böyle. Bu perukayı öldürmeliydim ben. Bir kez öyle tepeme vurduki kanım damarlarımda kaynamağa başladı. O büyük buluşu yaptığım zaman oldu bu. Büyük değil ufacık bir buluştu bu.

Her sabah, kirli yeşil çimenler üzerinde yuvarlak çizerek koştuğumuzu anlatmıştı. Bu günbegün çiğnediğim çimenliğin orta yerinde soluk başaklardan bir küme vardı. Yüzsüz soluk başaklar. Bu sonsuz, berbat çiftteki bizler gibi yüzsüz. Gözlerim ister istemez bu birkaç başaktan topluluğa kayıyor, renkli, hayat dolu bir şey arıyordu. İşte o sırada o sarı noktayı, o küçük geyşayı, dev çimenler arasında seçtim. Buluşum beni öylesine sarsmıştıki herkesin o sarı şeye gözlerimi diktiğimi anladığını sanarak büyük bir dikkatle önümden gidenin tahta terliklerine diktim gözlerimi. İnsan konuştuğu bir adamın burnundaki siyah noktaya nasıl önüne geçilmez bir istekle bakamadan edemezse ben de öyle dayanılmaz bir istekle ona bakmayı arzuluyordum.

Çok yakınından geçerken tabii hareket etmiye çalışıyordum. Ve çiçeği, o sarı çiçği ayırtettim işte. Bir hindibaydı bu. Sarı hindiba.

Yolumuzun yarım metre solundaydı, her sabah bize bahşedilen soluk alma yuvarlağının yarım metre uzağında. Korkuyordum, mavi üniformalılardan biri ona şaşılaşan bakışımı sezdi gibi geliyordu bana. Her türlü özgür davranışı havlamayla cevaplandıran bu bekçi köpekleri buluşumun farkına varmamışlardı. Küçük, sarı hindiba benim, yalnız benimdi.

Oysa onun sevincini sadece bir kaç gün doğru dürüst yaşayabildim. O yalnız benim olmalıydı. Günlük yuvarlağımız sona erdi mi ondan ayrılmak çok zor oluyordu. Ona sahip olabilmek için günlük yemek hakkımı verebilirdim. Hücremde canlı bir şeye sahip olma arzusu öyle süratle büyüdü ki ben de, bu küçük, minicik çiçek benim için bir insan, bir sevgili oldu.

Ben o olmadan, bu ölü duvarlar arasında yaşayamazdım.

İşte peruka burda işe karıştı. Büyük bir kurnazlıkla işe karıştım. Çiçeğimin bulunduğu taraftan her geçişimde ona yakınlaşan bir adım atıyordum.

Hepimizde sürüye uyma istediği vardı. Ve ben adımımı çiçeğe doğru atınca, arkamdaki, onun ardındaki, daha ardındaki ve bütün yuvarlak benim adımıma uyuyor, yuvarlağımız dönüşünü git gide sarı çiçeğe yakınlaşarak tamamlıyordu. Böyle böyle dördüncü gün yolumuzu sarı çiçeğin yanıbaşından geçirmeğe muvaffak olmuştum-elimi uzatsam tutabilirdim onu. Bu yol değiştirme sonucunda başakların çoğu tahta terliklerimizin altında tozlu bir ölüme durdular ama bir çiçeği koparmayı isteyen çiğnenmiş başaklara aldırabilir mi? İstediğimi gerçekleştirmek kolaylaşmıştı artık. Prova olsun diye bir kaç kez sol ayağımdaki çorabı aşağı kaydırdım, sinirlenerek eğildim, çorabı yukarı çekip doğruldum. Hiç kimse bunda bir şey bulmadı. Öyleyse yarın!

Ertesi sabah yürek çırpıntılariyle avluya çıktığımı söylersem gülmeyin bana. Aylarca süren yalnızlık. sevgi yoksunluğundan sonra hücremde bir sevgiliye sahip olma düşüncesi inanılır şey değildi.

Gündelik dönme hakkımızı monoton terlik sesleriyle tamamlamak üzereydik. Sondan bir önceki dönüşü ayarlamıştım-o zaman olacaktı. İşte o zaman peruka harekete geldi. Hem de nasıl bayağıca, alçakca.

Sondan bir önceki dönüşe yeni başlamıştık, maviler çepçevre anahtarlarını önemle şakırdatıyorlardı, o yere yaklaşıyordum, çiçek çekingenlikle bana bakıyordu. Hiç bu kadar heyecan duymamıştım belki.

Daha yirmi adım, onbeş adım, on, beş...

İşte o zaman o canavarca şey oldu. Peruka, bir tarantella'ya başlıyormuş gibi kollarını havaya kaldırdı, sağ ayağını büyük bir zarfetle göbeği hizasında kaldırıp sol ayağı üzerinde geri döndü. Bu cesareti nerden bulduğunu hiçbir zaman kavrıyamıyacağım. Her şeyi biliyormuşcasına zaferle baktı bana, inek gözlerini devirdi, öyle ki göz akları beyaz beyaz parladılar ve bir kukla gibi boşanıp düşüverdi. Ah! yüzde yüz bir sirk palyaçosuydu o, çünkü ortalık kahkahadan çınlıyordu.

Ama mavi üniformaların havlamasıyla kahkahalar dindi. Hiç olmamışlar gibi... Onlardan biri yerde yatana yaklaşıp —yağmur yağıyor der gibi— öldü dedi. Şunu itiraf etmeliyim —kendime karşı doğru olmak için— peruka diye adlandırdığım adamla gözgöze geldiğim ve onun bana değil hayata yenik düştüğünü anladığım an nefretim rüzgârla uçuşan kum gibi dağıldı. Yerine boşluk geldi yeniden. Çit duvarının bir çiti sökülmüştü. Ölüm burnumun ucundan geçmişti böyle anlarda iyi olmaya çalışır insan. Ve ben de perukaya beni yenme zevkini bağışlayıverdim.

Ertesi sabah bana perukayı derhal unutturan yeni ön adamımla karşılaştım. Bir din bilimcisi gibi yalancı görünüşlüydü bu. Bana kalırsa buraya, benim çiçeği koparmama engel olmak için cehennemden gelmişti.

Göze batmak için kendine özgü bir kabiliyeti vardı bunun. Bütün gözleri üstüne çekerdi. Soluk mavi köpekler bile insanca bir sırıtışı zaptedemez olurlardı. Gülmek istemiyorlardı, Tanrı bilir istemiyorlardı, ama ellerinde değildi işte. Hani insan birine kızar da karşılıklı çarşamba suratları takınır ve birden öyle gülünç bir şey olur ki ikinizi de gülmeye zorlar— Tanrı bilir gülmek istemiyorsunuzdur, hiç ama hiç! İşte o zaman suratınız enine doğru gerilir de «pis pis sırıttı» denilen biçimi alır ifadeniz. İşte maviler de böyle oluyordu ve bu bizim onlarda şimdiye dek gördüğümüz tek insanca davranıztı. Evet, bu dinci maskaranın biriydi.

Deli denebilecek kadar garipti ama tuhaflığına zarar verecek kadar deli değildi. Yetmiş yedi kişiydik ve oniki tabanca taşıyıcı başımızdaydı. Bazıları yirmi ya da daha fazla yıldan beri bu havlama görevindeydiler, ağızları hayvan ağzına iyiden iyiye benziyordu. Yine de çok önemsiyorlardı kendilerini — bu hayvansal ağılzara rağmen. İşte bu dinci öylesine kaçıktı ki onların şişinmelerini saygıyla krşılıyordu. Saygı mı dedim? O onlardaki kasılmayı öylesine üflüyordu ki boyutlarını kendilerinin bile bilemediği balonlar oluyorlardı. Onun aptallığına gülmek isteseler de gururla karınları şişiyor, deri kemerleri daralıyordu.

Bizim dinci, bekçi köpeklerini yanından her geçişinde, bacaklarını açarak güçlerini göstermeye çalışan, en küçük fırsatta üstümüze saldırıveren bu bekçi köpeklerinin yanından her geçişinde, gerçekten içten gözüken bir bükülmeyle: «İyi günler, bay bekçibaşı» diyordu, saygı ve iyi niyetle. — hiç bir Tanrıyı kızdırmazdı bu, hele bu üniformalı kasıntı balonlarını hiç kızdırmazdı.

İşte bu gülünç dinciyi ön adamım yapmıştı şeytan. Komşumun deliliği öylesine ışıldıyordu ki küçük sevgili çiçeğimi bile unutturuyordu bana. Sinirlerimle giriştiğim delice savaşlar yüzünden ona sevgi dolu bakışlarla bakamıyordum bile. Dincinin her bükülüp «iyi günler bekçi başı» deyişinde onu taklit etmek arzusu sarıyordu beni ve buna engel olmak için bütün adalelerimi geriyordum.

Hergün yarım saat dönüyorduk avluda, hergün yirmi dönüştü bu. Ve oniki üniforma bunun böyle olmasına göz kulak oluyorlardı. Benim dinciyse hergün, bu dönüş süresince ikiyüzkırk defa bükülüp sözlerini tekrarlıyordu. Günde ikiyüzkırk kez deli olmamak için kendimi toplamıya çalışıyordum. Hücreme döndüğümde korkunç yorgun oluyor, bütün gece Bismarck'a benziyen sonsuz bir mavi üniformalar dizisine büyük bir reveransla «iyi günler, bekçi başı» diyordum. Üç gün daha sürseydi bu çıldırabilirdim.

Bir sabah uyguladığım bir plânla ön adamımı değiştirmeye muvaffak oldum. Terliğim ayağımdan çıkmış gibi yapıp geri geri topalladım, sıradan çıkmış oldum böylece ve onu ayağıma yeniden geçirip çitin herhangibir yerine takılıverdim. Çok şükür! Güneş doğuverdi önümde, daha doğrusu karardı güneş çünkü önümden giden öyle edepsizce uzundu ki benim 1.80 im bile gölgesinde kayboluyordu. Onu bayağı sevmiye başladım. Peruka gibi birdenbire ölmemesi, ya da deli dinci gibi korkak selâmlar vermeye başlamaması için dua ediyordum. Öyle sığınmış hissediyordum kendimi onun gölgesine. Yakalanmaktan korkmaksızın sarı hindibama uzun uzun bakabiliyordum artık. Organının o berbat kokusunu bile bağışlıyordum ona, ona türlü adlar vererek önem bile veriyordum. Sadece çiçeğimi görüyor, ön adamıma istediği kadar uzun ve aptal olma hakkını tanıyordum.

O gün de ötekiler gibiydi. Sadece 432 hücrenin mahpusunun nabzı o yarım saat süresince deliler gibi attı. Gözleri bütün yapma durgunluk maskelerini yırtıp yuvalarından fırlayacak gibiydiler. Sondan bir önceki dönüş başladı. Zincirler şıkırdadı. Çit duvarı sonsuz parmaklıklrdan süzülen bir parça güneş ışının altında uykulu yuvarlağını çizdi. Ama ne oluyordu? Çitlerden biri uyuklamıyordu hiç. Uyanıktı ve heyecandan sık sık yürüyüşünü değiştiriyordu. Kimse farketmiyordu bunu. 432 numara birden eğildi, düşmüş çorabını çeker gibi yapıp şaşkın bir çiçeği hazla koprıverdi — yetmişyedili çit son dönüşünü yaptı sonra. Soluk, sıska bir adam, gramafon plâklarını, feza araştırmaları devrinden bir adam, 432 numaralı hücrenin parmaklıklı tepe penceresinin altında, yalnız parmklarla sarı bir çiçek tutuyor, pencereden süzülen tek ışık hüzmesinin altında: Bu gülünçtür işte. Basit bir hindiba çiçeğini. Barut, parfüm, cin, budak boyası koklamaya alışık burnuna yaklaştırıyor çiçeği, aylardır sadece terlik tahtalarını, toz ve korku teri koklamış aç burnuna. O sarı canlıyı çekiyor iliklerine, bir burun biçiminde buluyor ken-

(30. Sayfada)

Sanat Sanatçılar

KENT OYUNCULARI BAŞKENT'TE

Başkent tiyatrolarının tatile girdiği Haziran ayında, Kent Oyuncuları'nın Ankara'ya gelişi büyük sevinçle karşılandı. Kent oyuncularının İstanbul'da oynadıkları dört oyunu eleştirmelerden izlemiş olan Başkent tiyatroseverleri büyük bir ilgi ile Küçük Tiyatro'ya koştular. Salon hemen her gece doluydu. Bilet bulmak çok zor oluyordu.

Başkent tiyatro severleri en çok Necati Cumalı'nın Nalınlar adlı oyunu'nu beğendiler. Öyle ki tiyatroyla pek pek ilgisi olmayanlar bile, bu oyunun övgüsünü duyunca bilet peşine düştüler.

Nalınlar oyunu için genel olarak Kent oyuncuları'nın büyük başarısı demek yerinde olacak. Çünkü, bir türlü üç kişiyi bir araya getiremeyen, diyalog düzeni üzerine kurulmuş olan oyun, eleştirmecilerin ve oyuncuların, hattâ rejisörünün, «safi tiyatro» «Katıksız pırıl pırıl oyun» gibi övgülerine rağmen pek birşey söylememektedir. Canlı bir diyalog, asla basitleşmeyen, rahatça sürdürülen bir yapısı vardır ama, artık, tiyatro gibi çoğunluğu böylesine peşinden sürükleyen, etkileyici gücü böylesine büyük olan bir sanat dalından, insan daha başka şeyler bekliyor.

Nalınlar Kent Oyuncuları'nın eline geçmiş olmakla büyük şanslı bir oyun. Başka bir topluluğun elinde böyle sevimli, Döndü bacılı, Muhtarlı, böyle şenlikli bir oyun olabileceğini sanmıyoruz.

Kent oyuncularının öbür oyunları, Raşamon, Aptal Kız, Büyük Sabastiyanlar tiyatroseverlerce epeyce tartışma konusu oldu. Raşamonda Yıldız Kenter beğenilmedı. «Aptal Kız'da yalnız Yıldız Kenter vardı.» denildi. Oyun hafif, espri yoksunu bulundu. «Büyük Sebastiyanlar'da Yıldız Kenter Aptal Kızı tekrarladı» diye düşünüldü. Gene oyun pek hafif bulundu.

Tiyatro koltuklarına oturup, oyun seyretmek sonra da rahat rahat «Fikir beyan etmek» ne kadar kolaysa, bir topluluğu ayakta tutmak, belediyesinden, seyircisine, oyuncusundan, oyun yazarına, perde açıcısına, çeviricisine, eleştirmecisine kadar pekçok şeyle uğraşmak öylesine zordan beter bir iştir. Bunu Başkent tiyatroseverleri yakından bilmektedirler. Onun için Kent oyuncularını Başkent tiyatroseverleri adına kutlar, başarılarının nice yıllara varmasını dileriz.

AID ve 13 200 KÖY

Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye Yardım Teşkilâtı (AID) ile Milli Eğitim Bakanlığı arasında çok ilginç bir anlaşma yapılmıştır.

Bu anlaşmaya göre AID, Okul Kitaplıklarına Kitap almak üzere 1,5 milyon lira verecek ve bu para iki kademede bu işe tahsis edilecektir. İlk kademede Türkiye'de bulunan basılı çocuk kitapları içinden 1 milyon liralık kitap satın almak, ikincisinde ise 500 000 lirayı çocuklar için kitap yazdırma ve bastırma işinde kullanmak.

«Okul Kitaplıklarına Kitap Alma Projesi» diye adlandırılan bu proje, anlaşmada gösterilen Komitece yürütülecekti.

Nitekim Komite kısa bir zamanda toplanmış ve ilk iş olarak durumu gazetelerle bütün yurda duyurmayı ele almıştır. Bir hafta süreyle 6 gazetede ilân edilen bildiri sonunda projeyi yürütmekle görevli Basılı Eğitim Malzemeleri Merkezine 2300 ü aşan bir sayıda kitap teklifi gelmiştir.

Proje Komitesi bu seçim işinin önemi üzerinde durmuş ve Ankara'daki çocuk kitapları uzmanlarını işbirliğine çağırmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu'ndan iki üyenin de bulunduğu bu Komisyon, seçim sonucunu Komiteye sunmuş, böylelikte daha önce Komite ve Komisyonca belirtilen şartlara uygun 52 kitap seçilmiştir.

Bazı kitaplar üzerinde gerekli değişmeleri şart koşan Komite durumu ilgili kitap sahiplerine duyurmuş böylelikle 52 kitabın her birinden 13 2000 adet satın alınmıştır.

13.200 adet 52 kitaplık ilk nüve Milli Eğitim Bakanlığınca uygun görülen 13 200 köy okuluna gönderilmek üzere hazır durumdadır. Ders yılı başında okuluna gelen çocuklarımız 52 yeni çocuk kitabıyla karşılaşacaktır. Bu, onlar için öğretmenin yanı sıra var edilen ikinci bir ışık olacaktır.

AID Türkiye'de iyi kitabın gerektiği noktasında önemle durmakta ve bu imkânı hazırlayacak bir müesseseyi de Yayım Müdürlüğüne bağlı olarak kurmuş bulunmaktadır. Türkiye'de ders ve öbür kitapların kalitelerini geliştirecek ve bu alanda eleman yetiştirecek olan müessesenin adı «Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi» dir.

Bu Merkez İlkokullar için Fen levhaları ile Halk için Anayasa ki-

tabı üzerinde çalışmaktadır.

Ayrıca «Yazrın El Kitabı» adlı önemli bir kitabı da temmuz başında kitap olarak çıkarmış bulunacaktır.

Türkiye'de AID nin eğitim konusundaki yardımının bu önemli başarısında en büyük rol, Eğitim Şubesi Başkanı Dr. Paul T. Luebke'nindir. Bu güzel teşebbüsü ve başarıyı takdirle karşılarız.

BASIN - YAYIN VE TURİZM BAKANLIĞININ YARIŞMASI SONUÇLANDI

Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığı bir roman yarışması açmıştı. Yarışmanın konusu «Memleketimizi Turistik bakımdan tanıtacak ve sevdirecek, görmek, gezmek için ilgi uyandıracak roman»dı.

. Yarışmaya yirmialtı roman katılmıştı. Bu yirmialtı roman, Kenan Akyüz, Muazzez Arıoba, Gündüz Akıncı, Nezihe Meriç, Cevdet Kudret tarafından kurulmuş olan Seçici Kurul'ca incelendi. - Kenan Akyüz, Gündüz Akıncı, Üniversite; Nezihe Meriç, Cevdet Kudret Edebiyatçılar Birliği, Muazzez Arıoba Basın Yayın tarafından Seçici Kurul'a seçilmişlerdir.

Şartlara uygun olmayan oniki roman elendikten sonra, geriye kalan ondört roman okundu. Bunlardan yalnız iki roman yapısı bakımından oy birliği ile değerli bulundu. Biri Emine Işınsu'nun yazdığı «Küçük Dünya», diğeri İlhan Tarus'un yazdığı «Otobüs» adlı romanlardı. Küçük Dünya Turistik yetersizliği bakımından ikinciliği aldı. İlhan Tarus'a mansiyon verildi.

TÜRK DİL KURUMU'NUN KONYA'DAKİ BASIN TOPLANTISI

Türk Dil Kurumu Tanıtma Kolu Başkanı M. Sunullah Arısoy, Haziran ayı sonunda Konya'da bir basın toplantısı yapmış, Konya basını ile Konyadaki sanatçılara, aydınlara Türk Dil Kurumunun Temmuz 1960 dan bu yana yaptığı çalışmalarla, yapmakta oldukları işler hakkında geniş bilgi vermiştir.

Konya Öğretmenler Derneği Lokalinde yapılan basın toplantısına Konya'da yayınlanan «Yeni Konya», «Sabah», «Işık», «Yeni Meram», «Şehir Postası», «Kervan» gazeteleriyle «Çağrı» dergisinin sahip, yazar ve muhabirleriyle, bir kısım öğretmenler katılmışlardır.

Arısoy, Akşehirde yapılacak olan «Nasreddin Hoca Festivali»ne Kurum adına katılmak üzere geldiğini, bu fırsattan yararlanarak geniş bir aydın ve sanatçı topluluğunun bulunduğu Konya'da Kurum çalışmaları hakkında bilgi vermek istediğini belirterek söze başlamış, gösterilen ilgiye teşekkür ederek, Kurumdaki her kolun çalışmaları hakkında ayrı ayrı ve geniş açıklamalarda bulunmuştur.

Kurumun, basınla, aydın ve sanatçılarla, öğrenim kurumlarıyla daha yakın ve sıkı bir işbirliği içinde çalışmalara giriştiğini belirten Arısoy, Dil Devriminin 30. yılının da geniş ölçüde kutlanması için hazırlıklar yapıldığını belirtmiştir. Bu arada hazırlanmakta olduğunu bildirdiği «Tanıtma Yayınları» hakkında açıklaması da ilgi toplamıştı.

İki saatten fazla süren Basın Toplantısı sonunda, çeşitli soruları da cevaplandıran Arısoy'a, Konya basını, sanatçıları adına söz alan Çağrı Dergisi sahibi Feyzi Halıcı, Kurum çalışmaları hakkında yaptığı açıklama ve verdiği bilgiden ötürü, teşekkür etmiştir.

Türk Dil Kurumu'nun Konya'daki basın toplantısı, Konya gazetelerinin birinci sayfalarında, büyük başlıklarla yer almıştır.

Türk Dil Kurumu, gazetelerin gösterdiği bu yakın ilgiye ayrı ayrı olduğu gibi, Konya Gazeteler Derneği aracılığıyla da teşekkür etmiştir.

DEVLET TİYATROSU'NUN YENİ BİR KARARI

Şimdiye kadar opera librettoları «Edebi Kurul»dan geçmeden sahneye konurdu. Yeni alınan bir kararla Librettoları önce «Edebi Kurul» inceleyecek, sonra da müzik kalitesi bakımından yeni kurulan ve müzikçilerden meydana gelen ikinci bir kurul tarafından seçilecektir. Böylece de «Nasreddin Hoca Operası»nda düşülen hataya düşülmiyeceği umudu uyanmaktadır.

***

o Şair Turhan Doyran Roma'da Leonardo da Vinci Akademisinin tertiplediği Uluslararası Şiir Ödülünü kazanmıştır. Turhan Doyran Bu yarışmaya «Partir» adlı kitabıyla katılmıştı.

Uzun zamandanberi Fransa'da yaşayan şair bundan önce bir de Primiditation adlı bir oyun da yazmış, Fransa'da büyük bir yayınevi tarafından da basılmıştır.

Bu yeni başarısından dolayı arkadaşımızı candan tebrik ederiz.

Sarı hindiba

(28. Sayfadan)

dini. Bir kapı açılıyor içinde, içine, odaya, bilmediği bir sevgi doluyor. Tanımadığı bir sıcaklıkla duyuyor çiçeği, bütününü dolduran bir sıcaklıkla.

Odaya dayanamıyor artık. Kapıyor gözlerini. Şaşıyor birden: Toprak kokluyorsun sen, güneş, deniz, bal, sevgili canlı bir şey kokluyorsun! Serinliğinde onun babasının hiç dikkat etmemiş olduğu serinliğe bir benzerlik, sessizliğinde avuntu buluyor — esmer bir kadının aydınlık omuzlarının verdiği.

Sevgilisini dikkatle su bardağına taşıdı, yorgun sevgiliyi yerleştirdi içine ve sonra çiçeğiyle göz göze oturabilmesi için dakikalar dakikalar yetmedi ona. Öylesine boşanık ve mutluydu. Yalnızlığı, tutsaklığı, aşka susamışlığı unutmuş gibiydi. Yirmiiki yaşının çaresizliğini, duurumunu, geleceğini, dünyayı ve hiristiyanlığı — evet bunu da.

Denizden, yıldırımdan, ağaçtan korkan, onlara tapan bir zenciydi o. Taptığı şeyi yiyen ama anlamayan. İyiye böylesine hiç yaklaşmamıştı. «Senin gibi olmak» diyordu çiçeğe.

Bütün bir gece mutlu elleriyle tanıdık bardağın çinkosunu kavradı ve uykusunda toprağın, o iyi kara toprağın üstünü örttüğünü, buna alıştığını, ona benzediğini duydu — toprağından çiçekler fışkırdı — gelincikler, papatyalar, hindibalar — ufak, sade güneşler.

